

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

Fekete Pál

2012

Nemzeti Közszoigálati Egyetem Rendészettudományi Kar

Közrendészeti és Alkalmazott Vezetéstudományi Intézet

Alkalmazott Rendészettudományi Tanszék

Az uzsorázás mint társadalmi jelenség

Konzulens:

Dr. Tarján Gábor C.Sc.
főiskolai docens

Szerző:

Fekete Pál
büntetés-végrehajtási szakirány

2012

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	3
1. Bevezetés.....	5
2. Az elszegényedés jelensége hazánkban	7
2.1. Az általános elszegényedés	7
2.2. A gazdasági válság hatása Magyarország/hazánk szociális körülményeire.....	8
2.3. A szegénység helyzete Magyarországon a rendszerváltást követően..	12
2.4. Nemzetközi erőfeszítések a kirekesztettség ellen	17
2.5. A romák és az elszegényedés.....	19
2.6. A romák felkészítése a Rendőrtiszti Főiskolára.....	20
2.7. A romák helyzete Európában és Magyarországon.....	21
3. Az uzsora definíciója, története, jogszabályi meghatározása	25
4. Az uzsora bűncselekmények hazai viszonylatban	27
4.1. Az uzsora, mint szélesebb társadalmi probléma	30
4.2. Az uzsorázás, mint társadalmi probléma	31
4.3. Romák, mint az uzsorázás érintettjei	32
4.4. Elhamarkodott uzsora törvény	35
4.5. Az uzsorázás kibontakozása hazánkban	38
5. Az állam határozottabb fellépése az uzsora ellen	41
5.1. Nyomozói csoportok létrehozása az uzsora felszámolására	43
5.2. Az uzsora felszámolásának akadályai.....	44
5.3. Összefogás az uzsora ellen.....	46

5.4. Hatékonyabb fellépés az uzsorázás ellen	46
5.5. Az uzsora jogszabályi módosításának életbe lépése	48
6. Uzsorázás a mindennapokban	52
6.1. A felek közötti függőségi viszony	53
6.2. Hatékonyabb fellépés a jogszabály-módosításnak köszönhetően	54
6.3. Az uzsora értelmezése	56
6.4. Az uzsorával kapcsolatos más bűncselekmények	56
6.5. Uzsora mint foglalkozás	59
7. Interjú	60
7.1. Interjú fogvatartottakkal	61
8. Statisztika	63
9. Összegzés	64
Bibliográfia	66

1. Bevezetés

Tudományos diákköri dolgozatomban (TDK dolgozat) célja, hogy felhívjam a figyelmet a nem csak hazánkat érintő elszegényedés és uzsorázás problematikájára, amely egyébként sok más súlyos probléma forrása is. Ezek nem új keletű gondok és általában párhuzam vonható közöttük. Minden társadalomban létezik egy a társadalom szélén élő csoport, akik az átlagnál is nagyobb szegénységben és nélkülözésben tengetik mindennapjaikat. A nélkülözés ezekben a rétegekben nem csak az anyagi, hanem a szociális hátrányokat is jelenti. Például alacsony az orvosi ellátás és az oktatás színvonala, amelyek csak tovább fokozzák az amúgy sem biztató körülményeket, de a legfőbb problémát a munkahelyek hiánya jelenti, ezáltal nincs kereseti lehetőség, és ezért a megélhetés főleg csak a szociális segélyek és támogatások által lehetséges. E gondok visszaszorítására, felszámolására több folyamatban lévő lehetséges megoldás is szóba kerül, mint például a „*Roma stratégia*”, amely több európai uniós ország együttes fellépését és közreműködését jelenti a szegénység ellen. A stratégia létrejötte során az országok tapasztalatait, gyakorlatait és problémáit felhasználva készült el ez az uniós¹ tervezet, amely a Magyarországon mélyszegénységben élő emberek, gyermekek és a romák felzárkóztatására irányuló intézkedési teendőket tartalmazza. A tervezet egyfajta kötelezettségvállalás is az unió felé, amelyet különböző monitorozások által ellenőriznek, hogy Magyarország milyen ütemben halad a felzárkóztatásban. A szegénység természetesen mindezek mellett még kihat a bűnözésre is, amely még jobban ellehetetleníti az emberek életét az érintett térségekben. Ugyanis például az uzsora bűncselekményben érintettek köre is a mélyszegénységben élő településekről kerülnek ki. Sok szociális hálózat a rendelkezésre álló keretösszegekből, míg az állam a büntetőjog eszközei és módosításai által próbálja jobbra tenni ezeknek az embereknek az életminőségét. TDK dolgozatomban főleg az 1989-90-es évektől, azaz a rendszerváltástól kezdve foglalkozik ezekkel a társadalmi problémákkal. A korunkat sújtó gazdasági válság csak súlyosbítja az emberek helyzetét mindamelllett, hogy nagyobb hangsúlyt fektetnek a különösen érintett térségek problémáinak megoldására. Az uzsora bűncselekmény a romákat és az alacsony iskolázottságú, vagy éppen rossz anyagi körülmények között élő embereket érinti a legjobban, mivel gondot okoz nekik a hétköznapi szükségleteik kielégítése és így kénytelenek, azaz rá vannak szorulva egy másik ember „segítségének” igénybevételére. Az uzsorások ezt a rászorultságot

¹ értsd: európai uniós

kihasználva követik el bűncselekményeiket és taszítják még nagyobb nyomorba áldozataikat. Az állam igyekszik fellépni a bűncselekmények elkövetőivel szemben, mivel ezek az elkövetők nem csak a szegényeken élőködnek, hanem az egész társadalomban kárt tesznek. Dolgozatomban igyekszem bemutatni az elszegényedés problémáit és lehetséges megoldásait, a rendszerváltást követő elszegényedést hazánkban, a kirekesztettség elleni nemzetközi szintű küzdelem dimenzióit, a romák helyzetét Magyarországon, majd az uzsora definícióját, történetét, jogszabályi meghatározását. Ezt követően ismertetem az uzsorázás társadalmi vetületének jelentőségét, vizsgálva az érintettek körét. Bemutatom az uzsora törvényt, valamint a jogszabály-módosítás következményeit a bűncselekmény felszámolásával kapcsolatban. Dolgozatomban számos példával igyekszem illusztrálni állításaimat. Egy tartalomelemzéssel zárom dolgozatomban, melyben a hazánkban fogvatartott uzsora bűncselekményt elkövető néhány rabbal készült interjút prezentálom az olvasónak. Végezetül –a jelenség mélyebb megértését elősegítve– az Országos Kriminológiai Intézettől megkapott uzsora bűncselekményekkel kapcsolatos statisztika elemzéséből nyert konzekvenciákat ismertetem.

2. Az elszegényedés jelensége hazánkban

2.1. Az általános elszegényedés

Napjaink társadalmának egyik súlyos problémája az elszegényedés és az ebből fakadó törvénytelen és embertelen megélhetési forma: az uzsorázás. Az elszegényedés hazánkban nagyban függ a gazdasági válságtól és a rendszerváltástól, de a legalapvetőbb forrás meglátásom szerint a munkához való társadalmi hozzáállásban keresendő. A munkához való jog biztosítása az országok feladata, hogy az állampolgár felelősséget vállalhasson saját sorsának irányítása felett. Dahrendorf szerint a munka egy piaci viszony, míg az állampolgárság egy társadalmi viszony. Amint a munka már nem lehetőség az önmegvalósításra és sorsunk irányítására, hanem kötelességgé válik, akkor elveszti az önkéntességét. Sokan megpróbálnak kibújni a kötelezettségek alól, a munka sem kivétel. Ezért az állam számos kényszerítő és kontrollelemet alakít ki, amelyek segítségével képes ellenőrizni a társadalmi kötelezettségek teljesítését. Például olyan foglalkoztatási formákat vezetnek be, amelyeknek elsődleges célja a munkavállaló készségek ellenőrzése. Az állam és az önkormányzatok által szervezett rövid távú foglalkoztatási programok, közfoglalkoztatási formák is ebbe a körbe tartoznak. A munkanélküliek gyakran nem élnek ezzel a lehetőséggel, mert érzik a kontrollt és a kötelezettségeket a munkaválasztásban, mindezek mellett pedig korlátozza őket a piaci lehetőségek keresésében. Az állam kényszerít, a munkavállaló pedig kibújik alóla, de a legújabb nézetek szerint is az államnak joga van munkára kényszeríteni az állampolgárokat. A kényszer nemcsak az állam irányából, hanem a munka világából is származhat, és az állam visszavonulásával a piaci tényezők érvényesülnek. A munkaerőpiac új formája a szolgáltatások szélesítése és az ebben foglalkoztatottak létszámának növelése. Sok kritikus szerint nő a munkaerőpiac szegmentáltsága és ezzel párhuzamosan a társadalmi távolságok is. Úgy tűnik, hogy azokban az országokban, ahol a társadalmi különbségek nagyok, a személyes szolgáltatások köre intenzíven nő. Csak akkor alakul ki fizetőképes kereslet, ha egyeseknek a megélhetési kényszer miatt el kell vállalniuk bizonyos szolgáltatási formákat, hogy a felsőbb osztályok lényegesen jobban éljenek. Egyesek a szolgák társadalmának kialakulására és fejlődésére hívják fel a figyelmet az angol és amerikai gazdaság kapcsán, míg mások a társadalom és a gazdaság „refeudalizálásaként” látják a végbemenő állapotokat. A munkanélküliek és a szociális ellátásban részesülők nem tudják megfelelően teljesíteni a társadalmi kötelezettségeiket és ez az állam számára egy elég

kedvezőtlen helyzetet teremt az adók és egyéb járulékok kiesése miatt, valamint az állam által folyósított társadalmi támogatások miatt. „*A politikusok a munkanélkülieket és a munka világából kirekesztődőket a növekvő társadalmi elégedetlenség miatt bűnbakként kezelik, s felhasználják őket egy hibás munkaerő piaci és foglalkoztatás politikai döntéssorozat, politikai irányváltás elfedésére.*”² A „rászorultsági küszöb” emelése és a munkanélküliek „remoralizálása” nem a legmegfelelőbb munkahely teremtwési eszköz. Sajnos az ezredfordulóra a nemzetközi gyakorlatban egyre inkább elterjedt a büntető és szankcionáló rendszer. A támogatások megvonásával, csökkentésével és felfüggesztésével próbálják rábírti a munkanélkülieket az álláskeresésre.

2.2. A gazdasági válság hatása Magyarország/hazánk szociális körülményeire

A rendszerváltás után Magyarországon a munkahelyek közel harmada szűnt meg, a 4,8 millióból 1,5 millió. 2010 áprilisában –a parlamenti választási időszakában– az újonnan létrehozottakkal együtt is csak 3,7 munkahelyről beszélhetünk. Az Európai Unió 64%-os lakossági aktivitási rátájával szemben –a munkaképes korú lakosságot tekintve– hazánkban ez a ráta csak 54-55%-os. A lakosság jelentős hányadának elszegényedése alapvetően a munkanélküliségre vezethető vissza, ugyanakkor az, hogy immár a harmadik generáció nő fel munka(lehetség) nélkül, egyre több társadalmi problémát, konfliktust okoz és szülőágya a devianciáknak. Mivel a munkalehetőségek nem követték a társadalomnövekedést, így csak fokozódott a társadalmi rétegek közötti nagy különbség és a szegregáció. A legveszélyeztetettebbek köre a következő:

„- tartósan munkanélküliek és részidőben foglalkoztatottak (a munkanélküliek 48%-a szegény);

- a 6–700 ezer cigány ember nagy többsége nyomorog;

- a gyermekes családok 41%-a, nagycsaládosok 60%-a, az egyszülős csonka családok 45%-a szegény;

- a nyugdíjasok 50%-a számít szegénynek; még ha aktív korukban jól is kerestek, jelentős jövedelemcsökkenést szenvednek el;

- különösen a jövőben emelkedik majd az olyan munkanélküliek, illetve feketemunkára kényszerítettek száma, akik nyugdíj nélkül, vagy alacsony nyugdíjjal öregednek meg;

² Csoba Judit: „Akarnak-e dolgozni a munkanélküliek?” A munkanélküliek munkavállalói képessége és hajlandósága. *Esély*. (2009) 5: 10-19.

- gyakran nyomorognak a tartós betegségben szenvedők, a fogyatékkal élők; teljesen kiszolgáltatottak a hajléktalanok.”³

Jellemző még, hogy a különösen érintett térségekben nagy a roma népesség száma, de mégsem ők teszik ki a szegények nagy részét. A legérintettebb régiók a Kelet-és Északkelet-Magyarországon találhatók, valamint a dél-dunántúli térség.

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2010-es létminimum-számításai szerint a lakosság közel 30%-a, három millió ember él a létminimumon (73 ezer forint/fő/hónap) és az alatt.⁴ Az EU számításai alapján –eszerint a szegénységi küszöb az átlagjövedelem 60%-a– a szegények aránya 17%, ami 1,7 millió főt jelent. A kerekített értéken 10 milliós Magyarországon –a KSH szerint– 1,1 milliónyian tartósan leszakadtak a társadalomról, többszörösen hátrányos helyzetben, kirekesztettségben élnek. Ők a mélyszegények; a felkapaszkodás szinte lehetetlen számukra. 2009-2010 telén –hasonlóan az ezt megelőző évekhez– körülbelül 200-an fagytak meg, többségük a saját fűtetlen otthonukban, a többiek az utcákon. A hajléktalanok számát 30–50 ezer főre becsülik. „A magyar gyermekek 20 százaléka él az EU-ban általánosan elfogadott szegénységi küszöb alatt.”⁵

Magyarországon ez több tízezer gyermeket érint, akik általában csak az iskolákban és óvodákban jutnak megfelelő ételhez. A mélyszegénységben élő családoknak a mindennapi alapszükségleteik kielégítése is gondot okoz. Sajnos a közszolgáltatók gyakran nincsenek tekintettel e nehéz sorsú emberekre és az is megesik, hogy az iskolákban, óvodákban is lekapcsolják az áramot vagy a gázt. Így nem csoda, hogy a szülők még nehezebb helyzetbe kerülnek, ami akár egy uzsorakölcsönhöz is vezethet. A rendszerváltás előtt a roma férfiak 90%-a tudott dolgozni a „kötelező munka” miatt, ami mára már a diszkrimináció miatt is 20%-ra csökkent. A szegények etnikai összetételéről nincs pontos adat, sem nyilvántartás, mivel az tilos. Gyakori tévhit, hogy a romák nagy része segélyekből él, ami nem igaz, és gyakran önhibájukként róják fel számukra, hogy „...ilyen szegénységre miért szültek annyi gyereket”.⁶ A kilencvenes évektől a 2004-ig tartó roma felzárkóztatási programok jelentősebb sikerek nélkül záródtak le, melyek eredményeként

³ Farkas Péter: Rosszabbodó szociális helyzet és kirekesztettség Magyarországon a válság időszakában. Le Monde Diplomatique magyar kiadás. Elérhető az interneten: <http://www.magyardiplo.hu/szegenyseg-konferencia-cikkek-hu/267-rosszabbodo-szocialis-helyzet-es-a-kirekesztettseg-magyarorszagon-a-valsag-idszakaban-> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.24.)

⁴ uo.

⁵ uo.

⁶ uo.

beolvadtak e programok a hátrányos helyzetűeket segítő programokba. A társadalomban egyre erősebben van jelen a rasszizmus, amit különböző tévhitekkel igazolnak, miszerint a romák nagy része segélyekből él és nem dolgozik. Ezt azonban még a gazdasági válság is tovább súlyosbítja. *„Fajgyűlölő félkatonai szervezetek vonulnak a romák által lakott településeken, 2008-2009-ben több mint 10 esetben követtek el cigányok ellen rasszista indíttatású gyilkosságot. 2010-ben pedig egy szinte nyíltan cigányellenes szélsőjobboldali párt 17%-ot kapott a parlamenti választáson.”*⁷ A nagy szegénység miatti kilátástalanság és a bűnözés csak tovább erősíti ezeket a szemléleteket. A szegény családok életében még nagyobb szerepet játszik a családi pótlék. *„Gyermekeként kb. 17 ezer, három gyermek esetén kb. 50 ezer forint jár, minden további gyerek után további 21 ezer forint. Emellett még az anya korábbi fizetésétől függő összeget (de maximum a minimálbér kétszeresének a 70%-át) fizetik ki a két éven aluli gyermekek után (GYED), a harmadik évben pedig ennél kisebb összeget, 26 ezer forintot (GYET).”*⁸ Ehhez jöttek még az egyéb önkormányzati pótlékok is. A munkába való visszavezetés és munkahelyteremtés nem járt sikerrel, mivel kivitelezhetetlen és nem racionális felvetések születtek. A fő problémát a megfelelő anyagi támogatás, háttér jelentette, mint például az önkormányzatnál a 6-7 hónapos munkáltatás, amellyel 73 500 forintos minimálbért lehetett megkeresni. A járulékkedvezményes megoldás viszont azért nem működik, mivel a munkáltatók gyakran visszaéltek ezekkel, és a kedvezményes időszak után elbocsátották a munkavállalót. Az önkormányzatok is egyre kevesebb pénzhez jutnak, ezáltal egyre gyengül a szociális hálózatok minősége. A Központi Statisztikai Hivatal adataiból megtudhatjuk, hogy százkilencvennégyezer ember szorult rendszeres szociális támogatásra 2008-ban. A jogszabályok szerint csak egy ember jogosult a szociális és a gyermek utáni támogatást a családon belül igénybe venni. Körülbelül a népesség három-négy százaléka érintett a segélyezésben és az adatok szerint ennek ötvenegy százaléka egyedülálló. Természetesen a szociális támogatások igénybevételéhez meg kell felelni bizonyos követelményeknek, melyek sajnos a szegényebb településeken csak formalitásként jelennek meg. Ma már a különböző rendszerátalakításoknak köszönhetően csökkent a támogatásban részesülők száma, ugyanis *„rendelkezésre állási támogatásban”* részesülnek, ami azt jelenti, hogy az önkormányzatok által felkínált munkát el kell fogadni, ami sajnos ugyancsak egyre kevesebb. A szociális támogatás azonban csak rövid távú megoldást nyújt, mivel csak

⁷ uo.

⁸ uo.

ahhoz elég, hogy az ember saját maga fenntartásához elegendő összeget kiegészítse. A legérzékenyebbek viszont gyakran nem jutnak hozzá ezekhez a szociális juttatásokhoz, egyrészt a bürokrácia nem ismerése miatt, másrészt egyes falvak polgármesterei így próbálnak rábírní egyes családokat a költözésre. Egy kisváros gyermekotthonának vezetője nyilatkozatában kifejtette: „...*kerültek hozzájuk olyan gyerekek, akiket azért vettek el a szüleiktől, hogy a polgármester megszabaduljon a családtól.*”⁹ Tehát megállapítható, hogy a felzárkóztatási stratégiák, programok legnagyobb akadályát a megfelelő háttérfinanszírozás hiánya jelenti. A kormány jelentős összeget vett fel az International Monetary Fund-től (IMF) és az Európai Uniótól, hogy kompenzálja a gazdasági válságot, melynek eredménye a 2009-től meginduló megszorító csomag. „*Ezek közül több a lakosság jövedelmét csökkenti: a közszférában két évre rögzítették a nominális bruttó kifizetéseket, eltörölték a közszféra 13. havi juttatását, megszűnt a 13. havi nyugdíj, elhalasztották a 2010. évi nyugdíjkorrekciót, 2012-től több lépésben 62-ről 65 évre emelik a nyugdíjkorhatárt. 10 százalékkal csökkentették a táppénzt, a családi pótlék összegét két évre rögzítették, a korábbi három évről két évre csökkentették a kisgyermek után járó jövedelem-kiegészítést (...). Felfüggesztették a lakástámogatási rendszert, 20-ról 25%-ra nőtt az ÁFA, emelkedett a jövedéki adó, csökkentették a gázár és távfűtés támogatását a szegényeknél. Ugyanakkor csökkentek egyes, a tőkét terhelő adók és a személyi jövedelemadó kulcsok is. A módosított szociális törvény immár nem garantálja a segélyek reálértékének megőrzését sem. Mindez összességében a legérzékenyebben a legszegényebbeket sújtja.*”¹⁰ A megszorítások és az egyéb hatások következményeképp nőtt a munkanélküliség is, ami megint csak tovább súlyosbította a szegénységben élők helyzetét. „*Ma 1,7 millió családnak 90 napon túli közüzemi tartozása van (a magyar családok 1/4-e – 1/3-a érintett), 90 ezer családot fenyeget a kilakoltatás réme!*”¹¹ A segélyezés is változásokon megy keresztül. Az egyik ilyen program sokkal személyesebbé tenné a támogatások megítélését. Míg alapesetben a segélyben részesülők kötelesek a munkavégzésre, addig az újabb elképzelések szerint a polgármesterek például jogosultak lennének a rászoruló helyzetéből és életviteléből megítélni, hogy jogosultak-e a támogatásra. Természetesen a munkavégzés és az oktatásban való részvétel kötelező lenne, de megfelelő tőke és munka nélkül nem hoznak eredményt. Az önkormányzatok feladata

⁹ uo.

¹⁰ uo.

¹¹ uo.

lenne ezeknek a stratégiáknak és programoknak a megvalósítása, de a megfelelő feltételek hiányában erre nem képesek. Az Út a Munkához program is komoly kritikát kapott a szociológusoktól. Szalai Júlia véleménye szerint ez a szociális segélyezési rendszer úgymond rabszolga-jellegű, állampolgári jogokat sért. Sokan azt vallják, hogy a megfelelő munkahelyek teremtése nélkül nem lehet a szegénység problémáját orvosolni. A jelenlegi próbálkozásokat, mint például a „szociális kártya”, melynek korlátozott a felhasználása, nem tesz különbséget az önhibájukból és önhibájukon kívül szegénységben élők között, amit egyes jogvédők alkotmányellenesnek titulálnak. A munkahelyek teremtésének fontosságát már több kiváló szociológus is hangsúlyozta. Ferge Zsuzsanna szerint a szociológusok már elismerték, hogy új eszközökre van szükség a piacgazdaság terén a munkanélküliség megszüntetése érdekében, valamint a közfoglalkoztatás fontosságára is felhívta a figyelmet, ami ha megfelelően működne, képes lenne visszavezetni az embereket megfelelő ösztönzéssel a munka világába, így nem kényszerülne oly sok munkavállaló feketemunkába, ami szabálysértésnek minősül, és a segélyezési programból való kizárást vonja maga után. A gazdasági válság csak tovább súlyosbítja ezeket a nehézségeket. Egyes feltételezések szerint egyéni érdekek is fűződnek a mélyszegénység fennmaradásához, hiszen a segélyezési rendszer működtetése sok embernek biztosít megélhetést, nem beszélve az olcsó munkaerő fenntartása mellett.

Tehát mindezek alapján megállapítható, hogy a munkanélküliség a szegénység és a hátrányos megkülönböztetés, valamint az erre épülő problémáknak a legalapvetőbb forrása. Amíg a kormány nem lesz képes munkahelyeket teremteni és a szociális hálózatokon javítani, addig nem lesz képes a társadalom peremén élő emberek helyzetén sem javítani. A mélyszegénység nem csak állami, hanem egyben nemzetközi probléma is, mi ellen közösen kell fellépnie az országoknak.¹²

2.3. A szegénység helyzete Magyarországon a rendszerváltást követően

A szegénység és a kirekesztettség problémája az elmúlt húsz év alatt kapott egyre nagyobb figyelmet. Sok szempont befolyásolja e gondok megállapításának és megoldásának a tényezőit, de az út eddig sem volt zökkenőmentes. A gazdasági válság is jelentős hatással bír e témában. E probléma ráadásul nemcsak hazánkban, hanem az Európai Unió teljes területén jelen van. Az ellene való fellépés egyik legfontosabb eszköze a jogszabályok,

¹² uo.

ezen belül is a szociális jogok. Magyarországon a rendszerváltást követően erősödött fel ez a társadalmi probléma, így a politikának is eszközévé vált. Nem a meggondolt lépések voltak irányadóak, hanem sokkal inkább az elhamarkodott intézkedések. Nem lehet ezeket a társadalmi gondokat figyelmen kívül hagyni, mivel egyre fokozottabb veszélyt jelent a társadalomra. Magyarországon a rendszerváltás előtt nem beszélhettek szegénységről és kirekesztettségéről, mivel ez a szocializmus ideológiája ellen való volt. Az erőfeszítések a látszat fenntartására irányultak, ezért nem vettek tudomást a már akkor is létező szociális problémákról. A szocializmus felbomlása után ez a helyzet csak rosszabbodott, mivel az állami centralizált cégek, üzemek és sok más szervezet decentralizálódott a kapitalizmus és a piacgazdaság hatására. Sok ember megélhetése került veszélybe és emellett a már szegénységben élők sora is csak rosszabbodott. A politikai pártoknak adott volt a cél: a gazdasági helyzet megszilárdítása és helyreállítása. Az akkori vezetés úgy gondolta, hogy a szegénység oka és alanyai a rendszerváltás utáni gazdasági válság miatt kerültek ebbe a helyzetbe, és ha új munkahelyeket teremtenek, valamint megerősítik a gazdaságot, akkor a szegénység problémája is automatikusan megszűnik. A szegénység azonban a rendszerváltás előtt és után is mindvégig jelen volt, jelen van. Részben megvalósultak az elvárások a gazdasági helyzet stabilizálódásával. Azok közül, akik a válság idején szegényedtek el, egy részük sikeresen visszakerült abba a társadalmi rétegbe, ahová azelőtt tartozott, míg akik nagyrészt szegénységben éltek, abban is maradtak vagy éppen rosszabb helyzetbe kerültek. Itt bizonyosodott be, hogy a szegénység és az elszegényedés két különböző fogalom. A szegénység egy már meglévő állapot, míg az elszegényedés lehet akár egy gazdasági válság következménye is. A piacgazdaság elvárja a piacról az állam kivonulását, valamint azt, hogy egyre kisebb szerepet vállaljon, de a kártérítések és az európai felzárkóztatási programok céljainak megvalósítása azt kívánja, hogy az állam megtartsa kontrolláló szerepét. Az állami források túlterheltek, és az újabb elvárások szerint meg kell szabadítani a felesleges kiadásoktól. Ez alatt a szociális juttatások megkurtítását is értik, amely magába foglalja a feltételek szigorítását is. Eszerint az elgondolás szerint csak a rászorultság mértéke alapján nyújtana segítséget, de van még számos egyéb tényező, mely a szegénységet befolyásolja, mint például az idős kor és a betegségek. A szociálpolitika lényege viszont az lenne, hogy segítse a szorult helyzetbe került embereket is. Az önhiba fogalmát is fontos megemlíteni e kérdésben, ami azzal a törekvéssel hozható összefüggésbe, mely szerint a szegény sorsra vagy szorult helyzetbe került ember saját elhatározásából akarjon kikerülni ebből a helyzetből a rendelkezésre álló

lehetőségek igénybevétele. Másképp ezek a rendelkezésre álló lehetőségek és források csak pazarlások. A különböző érdekek és elvek hatására a kiépített intézményi rendszeren keresztül egyre nehezebb megállapítani a szegénység helyzetét és újratermelődését, ami csak felgyorsította ezeket a folyamatokat. A fő probléma, hogy a rendszerváltást követően az akkori állami struktúrát túl hamar átformálták és ezért nem lettek új alapokra és egyenlő feltételekre helyezve egyes elvek. Az önkormányzatok számára azelőtt központilag nyújtott szociális segélyek folyósítását követte a személyre szabott szükségleteket kielégítő források biztosítása, ami ugyancsak kevésbé jut el az érintettek számára. Tehát a változások nem hozták meg az elvárt eredményeket, hanem inkább „kisközösségi” üggyé tette a szegénységet, elrejtve ezzel a nagyközönség szeme elől. Így épp a szegények érdekében hozott intézkedések nem valósulnak meg, mivel *„e kétségtelen nyereségek súlyos veszteségek árán születnek, s hogy a kárvallottak éppen azok a szegények, akikért az elvek szintjén az átalakítás fogant, az a dolgok jellege folytán egyelőre nemigen kerül napvilágra.”*¹³ A módszer másik káros hatása a társadalmi megosztottság erősítése, a *„boldoguló és a szegények táborára”*.¹⁴ Fontos még megemlíteni a szegregáció növekedését is, mivel a leszakadás minden téren megmutatkozik, ezáltal a társadalmi rétegek egyre inkább elkülönülnek egymástól. Az etnikai megkülönböztetések miatt és megfelelő anyagi forrás nélkül, amiért az önkormányzatoknak versengenie kell, nincs megfelelő lehetőség a szegénységből való kitöréshez, főleg manapság, mikor a munkanélküliség miatt a hajléktalanszállók és egyéb intézmények is telítettek. Mindezek a hátrányok csak növelik a leszakadás és a szegregáció társadalmilag káros hatásait. A különböző társadalomkutatási szervezetek tevékenységének eredményeként sok adat gyűlt össze a szegénységgel és a szegényekkel kapcsolatban. A 2002 körüli tanulmányokat a szegénység világméretű felvázolása jellemezte. A kutatások „kétpólusúak voltak”, mivel egyfelől a szegények jellemzőit a nem szegényekkel hasonlították össze. Ezeknek a tanulmányoknak a célja az volt, hogy az ideológiai nézeteket kiszolgálja, ezáltal a szegénységet leplezze. A társadalomkutatás célja, hogy lerántsa a leplet ezekről a valós problémákról és megmutassa annak igazi arculatát. A rendszerváltás óta egyre többen foglalkoznak a szegénységgel, például azzal, hogy miért nem csökken. A szegénység több típusra bontható: *„A longitudinális adatsorok –elsősorban a TÁRKI 1991-től 2000-ig*

¹³ Szalai Júlia: A társadalmi kirekesztődés egyes kérdései az ezredforduló Magyarországon. Szegénység és kirekesztődés a rendszerváltás prizmáján. *Szociológiai Szemle.* (2002) 4: 34-50.

¹⁴ uo.

folytatott éves Háztartás Panel, majd Monitor felvételei, valamint a KSH rendszeres Családi költségvetés felvételei– statisztikus háttérrel adtak annak a kismintás szociológiai vizsgálatokkal és kvalitatív adatgyűjtésen nyugvó esettanulmányok sorával felszínre hozott megfigyelésnek, hogy a szegények világa élesen két csoportra tagozódik.”¹⁵ Mint már említettem az egyik csoport a mélyszegénységben élő emberek, akik a mindennapjaikat töltik ebben a kilátástalan helyzetben. Egy részük születésétől kezdve ilyen körülmények között nevelkedett, és vannak, akik annyira lecsúsztak a társadalmi ranglétrán, hogy már nem képesek visszakapaszkodni a korábbi társadalmi szintjükre. Mások az úgynevezett „ideiglenesen” elszegényedettek, például egy munkahely elvesztése miatt, de képesek visszatérni társadalmi szintjükre megfelelő munkahelyteremtéssel és fizetéssel. Ez a mai világban egyre nehezebb, mivel a szocializmust jellemző hatalmas gyárak és beruházások megszűntek, feldarabolták és privatizálták őket, így sok ember maradt váratlanul munka nélkül, akik már nem tudtak ismét elhelyezkedni a munka piacán. A család -az ember egyik legfontosabb köteléke- sem képes biztonságot nyújtani a társadalmi kirekesztődés ellen. A mélyszegénységben élő családok jövedelme sajnos még önmaguk fenntartására is alig elég, így nem tudják megfelelően támogatni leszármazottjaikat. A szegénységnek több oka is lehet. Egészen a szocializmusig kell visszatekintenünk, hogy megértsük a jelenség létrejöttének okait. Akkoriban több állami mezőgazdasági szövetkezet és nagyipari beruházás volt. Az emberek rendelkeztek jövedelemmel és általában ők végezték a kétféle, nehéz fizikai munkákat, de voltak olyanok is, akik az akkori elvárásoknak megfelelő képzettséggel rendelkeztek, amit sajnos a szocializmus felbomlása után nem tudtak érvényesíteni. Előfordul az is a szegényebb családokban, hogy generációk, szülők költöznek össze a költségkímélés és a munkanélküliség miatt. A munkanélküliség jelenti a legnagyobb problémát, ami a legnagyobb veszélyt jelenti a nagycsaládok széthullására, ehhez jön még a zsúfoltság miatt keletkező feszültségek is. Sajnos azoknak a gyermekeknek, akik ilyen helyzetben élő családokban nőnek fel, gyakran kimaradnak az iskolából, tanulmányi eredményeik gyengülnek és lelkileg is károsodnak, ha már szétesik a család. Ezekben a családokban felnövő gyermekek potenciális veszélyeztetettjei a kirekesztettségének, hiszen a megfelelő családi háttér nélkül még kevesebb az esély, hogy társadalmi helyzetükön javítsanak, a munkahelyek folyamatosan csökkenő világában. A vidéki települések és a nagyvárosok közti szegénységi viszonyok a második világháborút

¹⁵ uo.

követő időkre vezethető vissza. Az azt követő eszmei, politikai irányzatok a nagyvárosok felé terelte az embereket a nagyiparok létesítése és az új munkahelyek teremtése által. A tehetősebb emberek elvándorlását megéreztek az a települések, akiknek szinte csak a mezőgazdasági jellegű munkák maradtak. A rendszerváltást követően a gazdaság szétesett és rengeteg munkanélküli ember került az utcára, akik a tsz-ben és a gyárakban dolgoztak. A városokban és azok környezetében nagyobb volt a munkalehetőség, így a munkaképes emberek elvándoroltak, ezért a település úgymond „előregedett”, mivel csak az idősebb és a munkanélküli, munkaképtelen emberek maradtak. Lementek az ingatlanárak is, ennek következtében a szegényebb emberek, közöttük a romák is kitelepültek a falvakba. Idővel a szegényebb településeken megszűnt az infrastruktúra, az orvosi ellátás és a boltok egy része is bezárt. Tehát mondhatni ezek a települések magukra maradtak. Hazánkban az érintettebb részek az észak-, illetve dél-magyarországi települések. A megfelelő szociális támogatási hálózatok, stratégiák nélkül ez a kirekesztett társadalmi réteg folyamatosan csak újra termelné magát, és a kirekesztettség által nem lenne képes önerejéből javítani egyre kilátástalanabb helyzetén. A kirekesztődés mellett jelenlévő nemzetiségi-etnikai kérdések is fordulatot vettek. A szocializmusban kényszerrel próbálták asszimilálni a társadalomba a roma nemzetiségeket, amelynek következtében a társadalmi feszültségek csak tovább erősödtek. Mára azonban a közös nemzetközi erőfeszítések eredményeként a romák integrációjában némi haladás állapítható meg. Szélesebb lett a mozgásuk a társadalmi rétegekben és pozíciókban, ezáltal egyre nagyobb lehetőség nyílik a sokukat sújtó szegénység kitöréséből. A rendszerváltás előtt a romák integrációja nem volt sikeresnek mondható, hiszen visszakerültek a társadalom szélére és sok akadályba ütköztek. Sok roma került börtönbe, állami nevelésbe és kisegítő osztályokba, „slumokba” is a lemaradásnak és a kirekesztettségnek köszönhetően. A szociálpolitika egyre jobban intézményesül, a segélyek elosztása is szorosabb keretek közé szorul, nagy a versengés a szegények körében a segélyekért. A helyi kisebbségi önkormányzatok kiépülésével viszont a kormány nagyobb mértékben rájuk hárítja a kisebbség problémáinak megoldását. Vannak, akik a szegényeket csak a társadalmi fejlődés hátráltatóinak tartják, de a valódi problémákkal kevesen szembesülnek, habár egyre nagyobb nyilvánosságot kapnak ezek a gondok. A társadalmi leszakadás és kirekesztettség megakadályozása azonban közfeladat lenne, de nem csak hazai, hanem nemzetközi szinten is.

2.4. Nemzetközi erőfeszítések a kirekesztettség ellen

Ferge Zsuzsa és Szalai Júlia szociológusok egy 2002. júliusi Európai Unió fórumon tartottak előadást a kirekesztésről és összetartozásról. Mindketten a szavak értelmezésével kezdték előadásukat. Szalai Júlia szerint a kirekesztés:

„(Az exclusiont)¹⁶ magyarul csak három különböző kifejezéssel tudjuk érzékeltetni, s távolról sem mindegy, sőt, kifejezetten más és más társadalomképet, illetve társadalompolitikai cselekvési szándékot hordoz, hogy a nyelvi átültetésben melyik szóhasználatat élünk. A „társadalmi kirekesztés” – az „exclusion”-nak a szakirodalomban e leggyakrabban megjelenő magyar fordítása – ugyanis aktív, tudatos cselekvést, mégpedig konkrét személyekhez, illetve azok adott csoportjaihoz köthető cselekvést implikál: valakik fejükbe vették és hatalmuk meg eszközeik is voltak hozzá, hogy valaki másokat leszorítsanak a pályáról.”¹⁷ Tehát az angol kifejezés magyarra fordításában problémát jelenthetnek az éles jelentésbeli különbségek, amelyek nem biztos, hogy kifejezik az angol megfelelőjének értelmét. Ferge Zsuzsa is hasonló megállapításra jutott a szavak értelmezése során, és megállapította, hogy a magyarban lévő kifejezések egyike sem fedte le a kirekesztés témájában megjelenő kifejezéseket. A 'kirekesztés' és e szó latin megfelelője között csak annyi a különbség, hogy a 'kirekesztés' csak aktív szándékra céloz. Tehát nincs olyan szó a magyarban, amely maximálisan kifejezné latin megfelelőjét a kirekesztettségnek. A politika azonban nagyban befolyásolhatja e szavak értelmezését, ezáltal a megfelelő jelentését. Az Európai Gazdasági Közösség megalakulásakor, az 1957-es szerződésében rendelkezett a foglalkoztatásról, azon belül is a munkavállalókról, a társadalombiztosításról és a munkafeltételekről. A szociálpolitikával azonban csak az 1972. évi párizsi csúcstalálkozó után kezdtek el jelentősebben foglalkozni. Céljuk az egységes társadalmi normák kialakítása a magán és civil szervezetek számára. Ettől kezdve született számos egységes rendelkezés a témával kapcsolatban. 1975 és '80 között 60 különböző intézkedés született, ez volt az „Első Szegénység-program”. Már ekkor felismerték a munkanélküliség jelentőségét, hogy milyen veszélyeket hordoz az emberek, a társadalom számára. A programban különösen nagy figyelmet fordítottak a szociális munkák jelentőségére is. Rengeteg politikai erőfeszítés következményeként eljutottak a „Második Szegénység-program” –hoz, amit az Európai Unió Tanácsa egy 1984. évi határozatával szentesített. A program célja a szegénység elleni küzdelem, kialakulásának

¹⁶ értsd: exklúzió

¹⁷ Ferge Zsuzsa: Az EU és a kirekesztés. *Esély*. (2002) 6: 3-13.

megakadályozása nemzetközi szinten. E program 1985-1988-ig tartott, ezalatt 91 intézkedést alkalmaztak a probléma felszámolására. A globalizáció terjedésével azonban mindenhol érezhetővé vált a társadalmi kirekesztődés növekedése, amivel együtt nőtt a munkanélküliség is. A „Harmadik Szegénységi-program” 1989 és 1994 között valósult meg, 42 projekt vált valóra, amelyek már kimondottan a társadalmi kirekesztettséget hivatottak megakadályozni. A programok nem bizonyultak megfelelő hatásúnak, ezért a Brüsszeli Bizottság segítségével megfogalmazták a legfontosabb alapelveket. Az első alapelv: a szegénység jelensége egy sokrétű probléma, így a fellépésnek is sokrétűnek kell lennie. A második alapelv az együttműködésre helyezte a hangsúlyt, míg a harmadik alapelv egy újfajta megközelítése az elveknek. Ebben az elvben az érintett társadalmi rétegek bevonásával igyekeznek megoldást találni és segítséget nyújtani a kirekesztettségben élőknek.¹⁸ Az alapelveknek is köszönhetően sikerült még jobban hangsúlyozni ennek a társadalmi problémának a jelentőségét. Negyedik program nem született, mivel az országok kezdték sokallni a költségeket, de az Európai Tanács továbbra is fontos feladatának tekintette a kirekesztettség elleni küzdelmet. A különböző szerződéskötések és egyezmények által egyre jobban közelítettek a szoros társadalmi „kohézió” felé. Az Európai Tanács 2001-ben elfogadott egy dokumentumot, amely meghatározta a társadalmi összetartozás erősítését szolgáló terveket nemzetközi szinten. Ez az üggyirat foglalja magába azokat az összetartozással kapcsolatos elveket, amelyeket nemzetközileg elismernek és követnek. Kétévente például beszámolási kötelezettsége van az országoknak többek között az oktatás, foglalkoztatás és az egészségügy témájában. 2002-ben csatlakozott az egyezményhez. Jelentősebb előrelépések azonban nem történtek sem politikai sem gazdasági téren. A foglalkoztatási és szociális ügyek európai biztosa, Anna Diamantopoulou így vélekedett a témáról egy 2001. októberi beszámolóban: *„A társadalmi kirekesztés emberi kérdés. Hogy is ne lenne az, amikor az EU-ban ma 60 millió embert fenyeget a szegénység kockázata. De egyben gazdasági és kormányzati kérdés is. Gazdasági, mert csak egy összetartozó, kohéziv Európa tudja mozgósítani a ma rosszul kihasznált gazdag emberi erőforrásokat. ‘Kormányzati’ kérdés is, mert Európát még ma is sokan úgy tekintik, hogy előbbre valónak tekinti a nagytőke érdekeit az utca emberének érdekeivel szemben. Ez a jelentés azért fontos lépés, mert azt bizonyítja, hogy az Európai Unióban megvan a közös politikai akarat arra, hogy ne csak gazdasági területen, hanem a*

¹⁸ uo.

*szegénység és kirekesztés ellen is cselekedjen.*¹⁹ A kirekesztettség elleni küzdelem csak az állam segítségével képzelhető el, az emberi jogok betartásával és erősítésével, hiszen az állam képes a megfelelő erőforrásokat biztosítani és a jogszabályoknak érvényt szerezni. A szegények mindenhol jelen vannak, azonban az őket segítő programok, stratégiák általában nem érik el őket. Ezért fontos az Európai Közösség szerint is az összefogás és a közösségi munka. Ferge Zsuzsanna is kifejtette tanulmányában, hogy Magyarország sem áll jól e téren, mivel nem megfelelőek sem az anyagi, sem a szakképzett emberi erőforrások ezen a téren. De nem csak ezekkel a problémákkal kell szembenéznünk, hanem az egyre újabb szemléletekkel, amelyek a számok, statisztikák alapján kívánják megoldani a problémákat az erkölcs és a humánusság mellőzésével. A tanulmány igyekezett rávilágítani a kirekesztettség nemzetközi problémáira, és a megoldására tett kísérleteket is próbálta fókuszba állítani. Magyarország is érintett ebben a kérdésben, bár a változást számos tényező befolyásolja, mégis a jelentősebb előrelépéshez megfelelő politikára, közösségi összefogásra és anyagi forrásokra van szükség. Az államnak, a társadalomnak áldozatokat kell hoznia a változás érdekében, türelmesnek kell lennünk, mivel ez sajnos nem egy rövid távú probléma, az előrelépéshez sok időre van szükség.

2.5. A romák és az elszegényedés

Magyarországon már a kommunista hatalom is tudatában volt az etnikai hátrányokkal küszködő peremhelyzet és a bűnözés közötti összefüggésekkel. A cigány bűnelkövetőkről 1971-1988-ig külön statisztika készült, amely elemeinek differenciálása etnikai alapon folyt és az úgynevezett „*cigánybűnözés*” fogalma alatt összpontosult. A szakirodalmak kifejtették a családi szervezettséget, a női és fiatalkori elkövetők szerepét. Az elkövetők döntő súlyban vagyon elleni és erőszakos cselekményeket valósítottak meg. A különböző becslések a romák arányát a börtönnépességben 60-70%-ra tették és az utánpótlást a családi körülmények miatt intézetbe és gondozásba került gyermekek között keresték.²⁰ Több kutatás is kimutatta, hogy a cigánybűnözés főként a társadalmi és szociális különbségekből adódik, és ez arányaiban nem tér el a hasonló társadalmi színvonalon élő

¹⁹ uo.

²⁰ Póczik Szilveszter (2004) Cigány és magyar férfi elítéltek a börtönben. In: Molnár Katalin (szerk.): *A rendvédelmi munka társadalmi beágyazottsága. Tudományos konferencia 2003. november 11-12.* Budapest. Rendőrtiszti Főiskola Társadalomtudományi Tanszék. 130-141.

emberekétől. Magyarországon a jobb megélhetési lehetőségek keresésével összefüggő migráció egyik célállomása Budapest. A különböző falvakból, nagyközségekből erős elvándorlás mutatkozott a városok felé. Ezek az emberek általában nélkülöző nagycsaládosok, akik között nem ritka a családon belüli erőszak és a rendszertelen iskoláztatás. A cigányság esetében a szokásos modernizációs problémák mellett a tradicionalitás felbomlásának problémája is veszélyt jelent. Közülük is folyamatosan emelkednek ki olyan emberek, akik a mobilizáció és modernizáció által egyre csökkenő lemaradással követik a magyar átlag alsó szegmensét. Habár ez a társadalmi változás még kiegyensúlyozatlan. Azonban a romák kirekesztettsége nem új keletű dolog. A magyar lakosság egy része a romákat hibáztatja jelenlegi helyzetükért. Nehéz megmondani, hogy az egyre nyíltabb cigányellenesség a népesség mekkora részét érinti. Egyesek szerint nyilvánvaló, hogy a romák integrációja megrekedt és helyzetük nem sokat változott a rendszerváltás óta. Több ország küzd hasonló problémákkal, csak az ország gazdasági fejlettsége jelent különbséget. Az oktatásban javult a cigányság helyzete, mivel nagyrészüket elvégzi a nyolc általánost és tovább is tanul középoktatásban, amit azonban sokan nem fejeznek be vagy nem versenyképes végzettséget szereznek, amivel nem tudnak javítani a helyzetükön. Emellett minden téren nőtt a romákkal szembeni szegregáció, mint például a háztartásokban, iskolában és az illegális munkavégzésbe, azaz feketemunkába kényszerülésben. Mindezek mellett a roma háztartásokban a készpénzes állami támogatások szerepe is igen jelentős. *„Magyarországon a romák szegénységi kockázata minden más társadalmi csoportnál magasabb, a roma háztartásfőjű háztartásokban élők szegénységi rátája 70%, ami az utóbbi években növekvő tendenciát mutat.”*²¹ A különböző kutatások azt mutatják, hogy a magyar lakosság szerint a romák *„túlsegélyezettek”* és ez különböző ellenérzéseket vált ki az emberekből.

2.6. A romák felkészítése a Rendőrtiszti Főiskolára

A segítségnyújtás jegyében az 1990-es évek közepén, a Rendőrtiszti Főiskolán felmerült a roma származású diákok főiskolai tanulmányainak elősegítése. Tárgyalásokat folytattak Farkas Flóriánnal is, az akkori *„Lungo Drom”* Országos Cigány Érdekvédelmi Szövetség és a nem sokkal korábban alakult Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnökével.

²¹ uo.

A tárgyalások eredményeként abban maradtak, hogy első lépésként ingyenes, bentlakásos felkészítő programokat szerveznek a főiskola tanárainak bevonásával. Farkas Flórián pedig vállalta, hogy a Lungo Drom, illetve a kisebbségi önkormányzatok segítségével összeállít egy olyan roma fiatalokból álló csapatot, akik a rendőrtiszti pályát választanák hivatásul és megfelelnek a sikeres felvételi feltételeinek. A tervezetet külső okok miatt nem tudták megvalósítani, de napirenden tartották. Nem sokkal később hatályba lépett 1996. július 30-án az országos rendőrfőkapitány 25/1996. sz. intézkedése *„a cigány származású fiatalok rendőrré válásának elősegítése érdekében az Országos Rendőr-főkapitányság által biztosított támogatási rendszer létrehozásáról”*. Ez az intézkedés a roma fiatalok részére kialakított ösztöndíj rendszert foglalta magában, ami a mai napig is működik és már sok roma fiatalnak tette lehetővé, hogy rendőrré váljon.

2.7. A romák helyzete Európában és Magyarországon

Az Európai Unió huszonhét tagállamában a lakosságukat tekintve a legmagasabb arányban Romániában, Bulgáriában, Magyarországon, Szlovákiában, Csehországban és Spanyolországban élnek cigányok. Több írásos dokumentum foglalkozott már a romák és a szegények európai szintű integritásának kezelésével, ugyanakkor a gyakorlati megvalósításban sajnálatos módon ennek ellenkezőjére is akadt példa. 2010 augusztusában mintegy ezer román és bolgár romát toloncoltak ki Franciaországból valamint ezzel párhuzamosan megkezdték a romatelepek felszámolását is.

„Az Európai Parlament 2010. szeptember elején állásfoglalásban ítélte el Franciaország intézkedését, és a közfigyelmet Európa legnagyobb kisebbségére fordította. Az Európai Tanács 2010. október 28-29-i csúcstalálkozóján napirendre vette a romakérdést, az Európai Bizottság pedig külön munkacsoportot hozott létre a romákat segítő intézkedések meghatározására. Magyarország Uniós elnökségének kiemelkedő teljesítménye volt a tagállamok roma keretstratégiájának kialakításában. A közlemény első bekezdésében leszögezi, hogy az Európában élő 10-12 millió roma jelentős része –nagyon rossz társadalmi-gazdasági körülmények között– naponta szembesül az előítéletekkel, a tolerancia hiányával, a hátrányos megkülönböztetéssel, a társadalmi kirekesztettséggel, ami az Európai Unióban elfogadhatatlan. A romák átlagéletkora 15 évvel kevesebb az

uniós népesség átlagéletkoránál (40 év) és a dolgozó korú romák többsége nem rendelkezik megfelelő képzettséggel ahhoz, hogy jó munkahelyet találjon.

*A magyar elnökség kezdeményezésére a Foglalkoztatási, Szociálpolitikai, Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Tanács (EPSCO) a romaintegrációval foglalkozó 2011. május 19-i ülésén záródokumentumot fogadott el, és ezzel a tagállamok vállalták, hogy 2011 végéig benyújtják az EU Bizottságnak a 2020-ig tartó saját roma integrációs stratégiáikat vagy intézkedési terveiket. (...) A dokumentum értelmében a tagállamok figyelembe veszik a romaintegráció céljait az Európa 2020 stratégia céljainak megvalósítását szolgáló nemzeti reformprogramjaik tervezése, végrehajtása és monitoringja során.*²²

Magyarországon a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM) Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárság 2011 szeptemberére készítette el a „Nemzeti társadalmi felzárkózási és roma stratégia (2011-2020)” elnevezésű tervezetét.

„A KIM Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárság a legújabb kutatási eredményeket és a legfrissebb jelentéseket, beszámolókat felhasználó alapos és sokoldalú munkaanyagában a 3. fejezet foglalkozik a helyzetelemzéssel, ezen belül a 3.2. pont címe: „A roma népesség helyzete”. Az alábbiakban ebből emelek ki néhány tény. A roma népesség száma 700 ezer és 1 millió fő közé tehető, közülük a 0-14 évesek aránya 36,8%, míg a nem-roma népességen belül csak 15,4%. A cigányság területileg egyenetlenül helyezkedik el az országban, több megyében a teljes lakossághoz viszonyított arányuk 3 százalék alatti, míg Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves megyében közel 15 százalék. A romák több mint 60%-a falusias környezetben, többnyire szegregátumokban, rossz lakáskörülmények között él; mintegy száz település vált gettóvá és ennek kétszeresében várható –mint megállíthatatlan folyamat eredménye– hasonló körülmények véglegessé válása. A tervezet 2021-ben 814 300 roma lakossal számol. A cigány népesség foglalkoztatási rátája alig éri el a 20%-ot, a nőké a 10%-ot. Egészségi állapotuk rendkívül

²² Európai romapolitika – egyedülálló lehetőség. Elérhető az interneten: <http://eu.kormany.hu/romapolitika> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.28.) A romaintegrációs stratégia az Unió „Európa 2020 Stratégiá”-jának öt fő célja közül abba tartozik, amelyik 20 millió fővel kívánja csökkenteni a szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben élők számát. Magyarország 500 ezer ember kisegítését vállalta.

rossz –átlagosan 10 évvel korábban halnak meg, mint a nem-romák–, iskolázottsági szintjük alacsony, alig 20% jut el az érettségiig”.²³

Azonban ügyelni kell a szakszerű lépésekre a tervezet megvalósítása során, nehogy diszkriminatív legyen és közösségi feszültségeket gerjesztve ezzel ellenkező hatást és etnikai ellentéteket váltson ki. A stratégia is hangsúlyozza, hogy „a társadalmi felzárkózási stratégia roma stratégia, de nem csak roma stratégia”, mivel „társadalmi problémákat, problématerületeket céloz, s nem személyes jellemzőkkel meghatározható társadalmi csoportokra irányul”.²⁴

„A társadalmi vita szervezeti keretét a 2011. szeptember 26-án megalakult Roma Koordinációs Tanács biztosította. „A 27 tag többségét a roma szervezetek jelentik.” A november 9-ig zajló egyeztetés során <társadalmi és szakmai szervezetek, egyházak képviselői is véleményt nyilvánítottak a tervezet szövegével és az indikatív intézkedéslistával kapcsolatban>”.²⁵

„A Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (továbbiakban: Stratégia) előszavában megállapítják, hogy Magyarországon minden harmadik ember él a szegénységi küszöb alatt, közülük 1,2 millióan mélyszegénységben – a 750 ezres roma népességből 5-600 ezer fő. Joggal jelentik ki –a szeptemberi tervezethez hasonlóan–, hogy a romák felzárkóztatásának politikája a szegénység elleni általános küzdelem része. Ugyanakkor a romákat érték el legkevesbé a felzárkóztató programok; ennek megváltoztatása érdekében –a roma népesség bevonásához– speciális eszközökre és megközelítésre van szükség. „Tudatosan kívánjuk tehát fenntartani azt a kétirányú megközelítést, mely egyszerre küzd a nem csak a romákat sújtó elszegényedés ellen, miközben figyelemmel kíséri, ha kell speciális, antidiszkriminációs programokkal is a romák helyzetének alakulását... Hogyan tudná értékelni a polgári szabadságot az, akit a szociális leszakadás megakadályoz abban, hogy ezt a szabadságot élvezze?”

A Stratégia 7. fejezetében a rend megőrzése és fenntartása érdekében kiépítendő komplex bűnmegelőzési és közbiztonsági rendszerről tesznek említést a szerzők.

²³ Tarján G. Gábor: Romakérdés és intézmények (problémaértelmezés és problémakezelés). Rendvédelmi Füzetek, 2013. 3. szám

²⁴ uo.

²⁵ uo.

„Az államnak fel kell mérni, hogy mik azok a jellemzők, mik azok a folyamatok, amelyek a rendet felborítják, vagy veszélyeztetik. Fontos kimondani, hogy a megteremtett rendnek, és a működtetett rendszernek ugyanolyannak kellene lennie a társadalom egészében, azaz, ugyanazt kellene, hogy jelentse mindenhol: a faluban és a városban, a szegény ember és a módos ember világnézetében, a cigány közösségben és a többségi településrészen is.”

A halmozottan hátrányos helyzetű népesség nem csak a bűnözői kör kibocsátói, hanem a legveszélyeztetettebb áldozati csoport is, ami az uzsora bűncselekményekre is jellemző, ahol gyakran előfordul, hogy a felek egy faluban, de akár még egy utcában is élnek.

„A nyomor, a kilátástalanság, a jobb státusúakkal való kapcsolat hiánya miatt körükben gyakoribb a középosztály által megfogalmazott célok és eszközök elutasítása, ezáltal sem a termelésben, sem a társadalmi értékteremtésben nem tudnak részt venni. A szegény szubkultúra sajátos érték- és célrendszerét követik, amit a körükben gyakrabban előforduló kisebb –sokszor csupán a tehetetlenségből fakadó– vagyon elleni és egyéb bűncselekmények miatt a közvélemény összeköt a bűnözői szubkultúrával... Az etnikai szembenállást hangoztató –szélsőséges többségi, ritkán kisebbségi csoportoktól érkező– leegyszerűsítő válaszok megelőzésére, a közelmúltban történt súlyos és megrendítő - mindkét oldalról tapasztalható– rasszista vagy etnikai motivációt is sejtető bűncselekmények terjedésének megakadályozására az államnak határozottan fel kell lépnie.”²⁶

Az etnikai konfliktusokat a helyi sajátosságok figyelembe vételével és a lakosság bevonásával kell csökkenteni illetve megszüntetni. A gyermekek és fiatalok esetében különös figyelmet kell fordítani a bűnmegelőzésre, az oktatás és a szocializáció elősegítésére.

²⁶ uo.

3. Az uzsora definíciója, története, jogszabályi meghatározása

Az uzsora a latin eredetű usura szóból ered és már a római jogban is ismert volt, ami az embertelen kamat negatív fogalmával megegyezett. „uzsora: mások szorult helyzetét kihasználó illegális pénzkölcsönzés, a banknál jelentősebb kamatláb mellett. A szó eredetileg magát a kamatot jelentette (latinul: usura), mivel azonban a kamatra történő hitelnyújtás az ókorban és a középkorban megvetett, többnyire tiltott is volt, a kapitalizmus kialakulásával elfogadottá váló üzleti hitelezés kamatát az addigi negatív jelentéstartalmú uzsora helyett más szóval fejezték ki, s az eredeti elnevezés tartalma így leszűkült a szokásos üzleti hitelezéstől eltérő, illegális hitelezésre, illetve annak magas kamatlábjára.”²⁷

Magyarországon a 2009. március. 1-jén hatályba lépő 2008. évi CXV. törvény foglalkozott először komolyabban az uzsora bűncselekményekkel, melyet a szakértők a hatályba lépés szempontjából eléggé elhamarkodottnak tartottak. A 2011. évi CXXXIV. törvény -2011. november. 1-jén lépett hatályba-, amely már komolyabb eredmények elérésére is alkalmas volt. Az uzsorával összefüggő egyes törvények módosításáról szóló szabályozás meghatározza az uzsora fogalmát: az, aki más ember rászorultságát kihasználva előnytelenül nagy ellenszolgáltatást tartalmazó szerződést köt, amellyel veszélyezteti a másik ember és hozzátartozóinak megélhetését, három évig terjedő szabadságvesztéssel sújthatja a bíróság. Természetesen a törvény meghatároz enyhítő és súlyosbító körülményeket is, mint például a bűnszövetségben, valamint üzletszerűen történő elkövetést. Viszont korlátlanul enyhíthető a bűncselekmény, hogy ha az elkövető bejelenti és feltárja a cselekmény körülményeit, mielőtt a hatóság tudomására jutott volna. Egy 1430/2011. (XII. 13.) Korm. határozat is említést tesz arról, hogy intézkedésekkel kell fellépni az uzsora, emberkereskedelem és a prostitúció visszaszorítása érdekében. Az uzsorát már az 1883. évi XXV. törvény is meghatározta a minősített eseteivel együtt Magyarországon. Ebben is a félrevezetést és rászorultságot emelték ki, minősített esetként pedig a törvény előtti elpalástolást, visszaesést és a bűnszervezetben való elkövetést emelték ki. Büntetését akár két évig terjedő fogházzal vagy akár négyezer forintig terjedő pénzbüntetéssel, esetleg még kiutasítással is sújthatták a külföldi elkövetők esetén. A többször módosított 1959. évi IV. törvény (Polgári Törvénykönyv) is említést tesz az uzsora kérdéséről és annak lehetséges jóvátételeiről, mint például a szerződéskötés előtt

²⁷ Magyar Nagylexikon, 18. k. 52. o.

fennállott helyzet visszaállításáról, a kár megtérítéséről vagy a szerződés semmissé nyilvánításáról. A büntető törvénykönyvben (Btk.-ban) az 1978. évi IV. törvény 330/A. § fogalmazza meg az uzsora-bűncselekményt és annak büntetési tételeit.

4. Az uzsora bűncselekmények hazai viszonylatban

Igaz, hogy a törvény is bünteti, de a közvélemény is megveti a szegények kizsákmányolását. Ez a legjellemzőbb az elszegényedett roma népesség körében, ahol az uzsorások tovább rontják a közösség életviszonyait. Miklósi Gábor a Magyar Narancsban publikált egyik cikkében számol be egy helyi cigány önkormányzat elnökével, Róberttel készített interjúról. A tudósításból kiderült, hogy a faluban Róbertre céloztak, mikor az uzsora ügyek után érdeklődtek. A felkeresésre Róbert és felesége eleinte ellenségesen reagált, de később fogadták a cikk tudósítóját. A tudósító a házat egy szép, dekoratív állapotban lévő ingatlannak festette le. Róbert elmondása szerint: *„Azért nehogy azt higgye, hogy én a kölcsönzésből élek. Van nekem rendes munkám, fuvarozócégem, teherautóim, pénzt csak akkor adok kölcsön, ha bekopog egy ismerős és kér. Ha mondjuk, adok tízezret, a következő hónapban visszaad húszat, ha nincs, akkor utána harmincat. Nem én találtam ki, ez itt a szokás. Vagy nyolc éve volt, akkor még a telepen laktunk, ájtott az egyik szomszéd a feleségem sógorának a családjából, hogy nincs mit enniük, adjak már kölcsön egy ezrest. Maga mit csinált volna? Persze hogy adtam. (...) Aztán jöttek egyre többen, hogy nekik is kell. Előtte K-ról járt át valaki pénzzel, de az embereivel egyszer kikergettek egy asszonyt a házából, mert nem tudott fizetni, elvitték a bútorait, aztán a nő rokonai elkapták és nagyon megverték. Utána már nem nagyon jött ide, én meg itt voltam, hát tőlem kértek. Nem akartam én ezzel foglalkozni, csak így alakult.”*²⁸

A negyvenhét éves férfi régebben egy téésznél volt alkalmazott, azonban mára már kinőtte magát, és több kocsiból, munkagépből álló szállítmányozási cég birtokosa lett. A településen a kölcsönökkel kapcsolatban sokan kifogásolták erőszakos módszereiket, amire Róbert csak annyit mondott:

"Nem kell idejönniük, megyek én vagy valamelyik fiam, ha lejár a tartozás -magyarázza az extra szolgáltatásokat Róbert, de tagadja, hogy megfélemlítené az adósait. Sosem csaptunk meg senkit, elég, ha rájuk kiabál az ember, aztán máris előkerül a pénz a fiókból. Ha hagynám, hogy az egyik ne fizessen, akkor a többi se akarna. Azt mondd meg, hogy ha

²⁸ Miklósi Gábor: Uzsorások és adósaik: Az örvény törvénye. (2005) 8. Elérhető az interneten: http://magyarnarancs.hu/belpol/uzsorasok_es_adosaik_az_orveny_torvenye-53415 (utoljára ellenőrizve: 2012. 10.15)

annyira félnek, miért választottak meg kétszer is kisebbségi elnöknek! Hát kényszerítettem én őket, hogy tőlem kérjenek? Amikor lehet panaszkodni, akkor sírnak, de ha elfogy a pénz, egyből megtalálják? Ha én nem adok, akkor nincs tovább, a bankban úgysem kapnak. Azt miért nem kérdik, hogy nekem miből telik adni nekik? Biztos tojom a pénzt, azt onnan. Mindenki tudja, hogy mik a feltételek, a tartozást meg kell adni".²⁹

Mint utólag kiderült az egyik mélyszegénységben élő helybeli elmesélte, hogy senki sem mert indulni a választásokon, ezért csak rájuk lehetett, kellett szavazni. A nő férje édesanyja temetésére kért még kölcsön, amit már többszörösen visszafizetett. A család szociális segélyekből és járulékokból él, de állítólag sokan mások élnek még ebben a helyzetben a településen. Előfordult már, hogy valaki kilátástalanságában és kétségbeesésében a házat is hátrahagyva elmenekült éjszaka a településről. Róbert három falu romáinak hitelez. Egy férfi elmondásából kiderült az is, hogy az uzsorások felosztották egymás között a térséget, azaz a „*piacot*”. Az interjú másik megszólaltatottja egy észak-borsodi faluban él –Lajos–, aki szintén kisebb uzsorakölcsönökkel foglalkozik, de csak a saját falujában, mivel korábban érték már atrocitások, amikor egy szomszéd faluban élő embernek is kölcsön adott. A fiatal huszonnyolc éves férfi örökségéből alapozta meg az uzsorázás feltételeit. Először csak gyorsan híre ment, hogy örökölt, majd egyre többen keresték fel kisebb kölcsönökért folyamodva. A kezdeti károkból okulva Lajos elkezdett kamatokat felszámolni és dokumentálni adósait.

"Amikor elkezdtem kölcsönadni, azt sem tudtam, mi van, hogyan kell kiszámolni a tartozásokat. Van egy unokatestvérem Edelényben, az mondta, hogy írjam fel, kinek mennyit adtam, mert különben el fog úszni a pénz. Azt is mondta, hogy aki kér, annak mindig adjak, mert abból fogok majd megélni. Akkor még nem értettem, hogy miért. Mostanra már kiokosodtam. Minden hónapban megmutatom mindenkinek, hogy hogy áll, mennyit fizetett, mennyi a tartozása, hogy ne legyen vita. Ha kérnek, előtűk írom be a füzetbe, hogy lássák, nem csapom be őket, bár sokan nem tudják elolvasni".³⁰

A befolyt összegekből Lajos a helyi viszonyokhoz képest jó anyagi körülményeket teremtett magának. Van saját autója, motorja és külföldi nyaralásokra is telik neki, de van, amikor még segít is: „amikor például két éve télen egy vihar két ház ablakait is betörte, ő

²⁹ uo.

³⁰ uo.

vett a saját pénzéből új üveget, hogy a kisgyerekes családok ne fagyoskodjanak.”³¹ Persze azért akadnak olyanok is, akik nem látják pozitívan ezeket a személyeket, mint például egy helyi idős nő, aki elárulta, hogy Lajosék segélyosztás után házról-házra járva szedik be a tartozásokat. A nő azt is elmondta: „Amikor a fiamnak lejárt a munkanélküli-segélye, és nem tudta megadni a tizenötezer forintot, amivel tartozott, a Lajos meg a sógora jártak utána és üvöltöttek vele, amíg oda nem adta a nagyapjától örökölt gyűrűjét, hogy megszabaduljon tőlük. A templomban meg a falugyűléskor bezzeg urizál, csak hát meg kell nézni, hogy kinek a vérét szívja.”³² Egy másik férfi a faluból szintén elégedetlenül nyilatkozott Lajosról: „Amikor a nyáron kértem tőle tízezret, mert elmehettem volna napszámba Szerencsen, de kellett egy új cipő, hogy elvállalhassam, és a családnak is hagyni kellett valamit, akkor azt mondta, hogy nincs pénz, amíg a múltkorit meg nem adom neki. Így aztán nem tudtam elmenni, pedig tudta, hogy minden pénzt megadtam volna, amikor hazajövök”.³³ Többen is állítják, hogy az adatok, amelyeket Lajos a füzetében vezet, nem valósak. Mindenesetre a tudósító kérésére Lajos nem volt hajlandó megmutatni azt a bizonyos füzetet „üzleti titokra” hivatkozva. A tudósító tudomására jutott egy olyan történet is, miszerint Lajosék két megyével arrébb elfogtak egy a tartozásai elől szökni akaró adóst és oly mértékben bántalmazták, hogy két hétre kórházba került. Ezekre az állításokra Lajos csak így reagált: „Ezeket azok mesélik, akik irigyek arra, amit megteremtettem, és ami nekik nem sikerült. Békés ember vagyok, azt viszont nem szeretem, ha becsapnak.”³⁴ Az uzsorázás kérdésére csak annyit mondott: „Ha te lennél az én helyemben, te is ezt csinálnád. Itt az emberek máshoz nem mehetnek pénzért, csak hozzám. Ha én nem adok, van, aki éhen is halna. Ha viszont kevesebbet kérnék, vagy nekem nem maradna, vagy nekik nem lenne miből adnom.”³⁵ Egy hatvanegy éves József nevű férfi elmondta még a lapnak, hogy: „A rokkantnyugdíjam 39 ezer forint, a feleségemé 22, gyerekünk nincs. Két éve, amikor elestem és nem tudtam kijárni fáért, kölcsönkértem tizenötezer forintot tüzelőre. Eleinte tizenöt ezret adtunk, ma már a infláció miatt húszat. Annyit azonban mindig meg fog hagyni a Robi, hogy ne haljunk éhen, mert akkor ki fizetne neki tovább?”³⁶ E cikk tanúsága szerint megállapítható, hogy az uzsorások is azok közül a szegény emberek közül kerülnek ki, akiknek hiteleznek. A jobb anyagi helyzet elérésének

³¹ uo.

³² uo.

³³ uo.

³⁴ uo.

³⁵ uo.

³⁶ uo.

reményében követik el a bűncselekményeket embertársaik kárára. A tudósításból az is megtudhatjuk, hogy az elkövetők ugyanazon a településen élnek, mint az áldozataik.

4.1. Az uzsora, mint szélesebb társadalmi probléma

A HVG elnevezésű folyóirat is foglalkozott az uzsora kérdésével a thm-szabályozással kapcsolatban, egy 2007-es számában. A cikk alapkérdése a hitelkamat maximuma és az ezeket szabályozó jogszabályok módosítása. Mint tudniillik az akkori polgári törvénykönyvben (Ptk.-ban) csak annyi szerepelt: *„A felek által túlzott mértékben megállapított kamatot a bíróság mérsékelheti.”* Tehát a Polgári törvénykönyv alapvető kérdésekre nem adott választ, mint például milyen mértéktől számít túlzottnak a kamat. Ezeknek a hiányosságoknak a pótlására az akkori miniszterelnöki megbízott, Gaál Gyula kapta a feladatot, hogy foglalja össze a lehetséges megoldásokat a kormány számára, amellyel javíthatnák a lakossági bankszolgáltatásokat és csökkentenék a kiszolgáltatottságot. Az akkori köznyelvben elhíresült kamatokat nem véletlenül nevezték uzsorának, hisz akkoriban a Provident Pénzügyi Zrt. 220-430 százalék közötti teljeshiteldíj-mutatóval dolgozott. A Magyar Bankszövetségnek sem volt ellenére a hitelkamat felső határának a megállapítása, bár csak a személyi kölcsönökre javasolták volna a kamat maximalizálását. Gaál Gyula egy sajtótájékoztatón elmondta, hogy a megoldást a kamatok maximalizálásában oly módon tudná elképzelni, ha évről évre költségvetési törvényben rögzítenék vagy egy irányadó kamatlábhoz kötnék, mint a jegybanki alapkamat. A banki szakértők nem adtak ötleteket a maximalizálás határának megállapításához, azonban Urbán László az akkori OTP Bank vezérigazgató-helyettese a HVG szerint egy rádióinterjúban elmondta: *„alighanem közelít az uzsorához az az éves szinten 70-80 százalékos kamat, amennyit némelyik ügynökség néhány hétre adott kisebb összegű hitelért kér.”*³⁷ Elmondható tehát, hogy a kiszolgáltatottság, a rászorultság az alapvető mozgatórugója ezeknek a magas hitelkamatoknak is. A bankszövetségi szakértők nem nagyon fűztek reményeket a jogszabályi szabályozáshoz, mert szerintük ez csak a legális kölcsönöknél fog érvényesülni. Ezt a megállapítást az akkori Máltai Szeretetszolgálat alelnöke, Vecsei Miklós is megerősítette, aki a HVG-nek is elmondta,

³⁷ Papp Emília: Uzsora- és thm-szabályozás. Plafontapogatók. HVG. (2007) 37: 128-129.

hogy a száz százalékos uzsora terjedése egyre nagyobb problémát jelent a kiszolgáltatott emberek körében, és csak állami programokkal lehetne fellépni az olyan erős külső tényezőkkel szemben, mint a nulla százalékos önerővel hirdetett kölcsönök. Dietz Gusztávné, a Fogyasztóvédelmi Egyesület pénzügyi szakértője a HVG-nek elmondta: az uzsoraszerződés újraszabályozása régóta várat magára „...azokkal a piaci átláthatóságot javító, a bankvállalást könnyítő intézkedésekkel együtt, amelyek a kormány meghirdetett akciója révén napirendre kerülnek. A személyi kölcsönök kamatszabályozása pedig (...) egy olyan monoliton üt rést, amelyet eddig a pénzintézetek a piacra való hivatkozással hatásosan védtek a fogyasztók ellenében.”³⁸ Az esetleges kiskapuk kiszűréséről a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete nem kívánt állást foglalni, hiszen ő csak jogalkalmazó szervezet, a problémák megoldása azonban a jogalkotókat terheli, de Binder István szóvivő kihangsúlyozta, hogy Európa több országában, mint például Franciaországban, Lengyelországban már létezik egyfajta thm-plafon, ám Európában nem egységes ez a gyakorlat. Nagy-Britanniában is kezdeményezték ezt a fogyasztóvédők, de nem fogadta el a kormány, mivel attól tartottak, hogy sok lehetséges ügyfél esne el a legális hiteltől és ezzel elősegítenék az illegális hitelek elszaporodását. Ekkor még az uzsoraszerződések és magas kamatok törvényi szabályozására várni kellett. Ugyanakkor már elkészült a betéti és hitel díjmutatók újraszabályozásával foglalkozó rendelettervezet. Összefoglalva elmondható tehát, hogy a hitelkamatok megállapításának törvényi szabályozása az állam szükségszerű feladata, mivel ez egy szélesebb társadalmi kört érintő probléma. Amennyiben a hitelkamatok megállapítása a pénzintézetek szabad döntésén múlik, akár uzsorakamat is válhat belőle.

4.2. Az uzsorázás, mint társadalmi probléma

A Pécsi Tudományegyetem Büntetőjogi Tanszékének adjunktusa, Hornyák Szabolcs a Figyelőnet riporterének adott nyilatkozatában kifejtette, hogy az 1990-es évek előtt az uzsora törvény csak az üzletszerűség fennállása esetén büntetett, míg a későbbiekben már nem nagyon foglalkozott a magánszemélyek kölcsöneivel.³⁹ Ezt bizonyítja az akkortájt indított büntetőeljárások száma is, amit általában jogosulatlan pénzügyi tevékenységek

³⁸ uo.

³⁹ MTI: Megússzák hazánkban az uzsorások. *Figyelőnet*. 2008.03.10. Elérhető az interneten: http://fn.hir24.hu/gazdasag/2008/03/10/megusszak_hazankban_uzorasok (utoljára ellenőrizve: 2012. 10.26.)

miatt indítottak. Binder István, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének (PSZÁF) a szóvivője elmondta, hogy az ilyen ügyekben kiszabható pénzbírság elérheti akár a hozam kétszáz százalékát vagy kettő és húszmillió forintig terjedhet. Hozzátette, az ilyen fajta bejelentéseket hamar vissza is vonják az érintettek. Hangsúlyozta még, hogy az úgynevezett „*próbavásárlás*” sem igazán célravezető, mivel az uzsorások az áldozataikat saját szűkebb körükből szedik, tehát általában ismerősök. Hornyák Szabolcs azt is kiemelte, hogy fontos az uzsora bűncselekmények valamennyi tényállásának megvalósulása, hiszen csak úgy válik bűncselekménnyé. Például, ha már megszervezik, dokumentálják az adósságokat és a károsultak bekerülnek az úgynevezett „*adósság csapdába*”, akkor az már jogosulatlan pénzügyi tevékenységnek minősül. A magánkölcson szerződések önmagukban még nem uzsoraszerződések. A Polgárjogi törvénykönyv is tartalmaz rendelkezéseket a szerződéskötéssel kapcsolatban. A szerződés uzsoraszerződés, ha feltűnik benne az irreális aránytalanság a felek között. A Ptk. a szerződést ilyenkor semmissé teheti, vagy akár rendelkezhet a szerződés előtti állapot visszaállításáról, ami gyakran nem célravezető, hiszen az uzsorakölcsönt igénybe vevő emberek mélyszegénységben élnek, és nem képesek rögtön visszafizetni ezeket az összegeket. Általában az uzsoraszerződéseket adásvételi szerződésnek szokták feltüntetni, mivel abból nem olyan egyértelműen feltűnő a felek közötti irreális aránytalanság. A kölcsön értéke általában jóval kisebb, mint a fedezeté, ami lehet ingatlan vagy gépjármű is. A budapesti V. kerületi rendőrkapitányság bünyügyi osztályvezetője, Kiss Szabolcs rendőr százados hozzátette, hogy a sértetteknek nincs sok választásuk, ha ilyen kölcsönhöz szeretnének jutni. Elmondta még, hogy ezek a hamis adásvételik úgymond hamis céllal jönnek létre, hiszen a cél a kölcsön és nem az eladás. Szóval ezekkel a szerződésekkel csak leplezik az uzsora ügyleteket, de hivatalosan is „*le van papírozva*”, így utólag elég nehéz bizonyítani. Tehát ha az adós határidőre nem fizet, akkor hivatalosan is a szerződésben feltüntetett értékek az uzsorás nevére és tulajdonába kerülnek.

4.3. Romák, mint az uzsorázás érintettjei

Az uzsorázás, ahogy azt már az előzőekben bemutattam, tipikusan a mélyszegénységben élőket érinti, és azon belül is főképp a romákat. Különösen érintett e kérdésben Heves város cigány negyede is, ahol közel 3500 roma tengeti életét mélyszegénységben. Ezekben

a negyedekben a rászorultságot kihasználva egy utcában akár több úgynevezett „*intéző*” is lakik. Az emberek a silány megélhetési viszonyok miatt több gyermeket is vállalnak a szociálpolitikai támogatásra jogosultság érdekében, amellyel törleszthetik adóságaikat. Van, aki így nyilatkozott: „*Tizenkét éve tartozom. Minden évben azt mondják, hogy decemberben lejár. De sose jön el az a december.*”⁴⁰ A Magyar Narancs hasábjain megjelenő hírben megszólaltatott nő öt gyermek után 107 ezer forintra jogosult havonta, de elég nehézkes a pénzt beosztania, mivel már azt se tudja számon tartani, hogy kinek mennyivel tartozik. Itt jelenik meg az uzsoratörvényben is kihangsúlyozott mélyszegénységben élő emberek rászorultságának kihasználása, veszélyeztetve további megélhetésüket is. Nem beszélve arról, hogy az ilyen mélyszegénységben élő családoknál gyakoribb problémát jelent az uzsora, mint például az alkoholizmus és egyéb szenvedélybetegségek. A nyilatkozatból az is kiderül, hogy a sérelmet elszenvedő fél bankkártyája, amire a pénze jött havonta, már gyakorlatilag nem is volt a tulajdonában, nem is nála volt, hanem az egyik uzsorát folyósító félnél, és mikor megérkezett rá az a bizonyos összeg, akkor még egy másik uzsorakölcsönt is abból törlesztett, így újból és újból kérnie kellett, hogy legyen miből megélniük. Tehát ez a körbetartozás egy ördögi kör, amiből nem lehet könnyen kikerülni. A nyilatkozó hölgy szerint ezek az „*intézők*” nem erőszakosak, hiszen tisztában vannak vele, hogy ezek az emberek rájuk vannak kényszerülve és a következő hónapban ugyanúgy igénybe veszik majd szolgáltatásaikat. Ennek ellenére azért tartanak a faluban ezektől az emberektől. A magas, mondhatni túlzottan aránytalan anyagi körülmények tisztán érzékelhetőek a mélyszegénységben élő emberek és az „*intézők*” között. A fő probléma az, - amint az előbbi példában láthattuk-, hogy a szegény embereknek szánt pénzösszegek már eleve az uzsorásoknál kötnek ki, és mikor legkésőbb a hónap közepére elfogy az emberek maradék pénze is, lopásra kényszerülnek. Sajnos a helyi cigány kisebbségi önkormányzat is tehetetlen az uzsorásokkal szemben, hiszen nagy befolyással bírnak a sérelmet elszenvedők felett. Az önkormányzat megpróbálta feljelenteni ezeket az embereket, de az uzsorások nyomban hatást gyakoroltak a felekre, mint például zsarolás, fenyegetés és visszavonatták a feljelentéseket. Azonban található olyan ember is a faluban, aki ennek a

⁴⁰ Varró Szilvia: Uzsora Magyarországon – Fizetsz, amíg élsz. *Magyar Narancs*. (2008) 43. Elérhető az interneten: http://magyarnarancs.hu/belpol/uzsora_magyarorszagon_-_fizetsz_amig_elsz-69904 (utoljára ellenőrizve: 2012. 10.17.)

bűncselekménynek a jótékony oldalát igyekszik bizonyítani, de az mindenki számára egyértelmű lehet, hogy élnek emberek olyan mélyszegénységben a társadalom peremén, akiknek a helyzetét nem képes megvédeni, javítani az úgynevezett „szociális háló”, mint azt az Autonóm Alapítvány felmérése Csereháton is jelezte. Lukács György, az alapítvány egyik munkatársa ecsetelte, hogy a legnagyobb problémát az emberek hitelképtelensége okozza, nagyrészt ezért vannak rákényszerülve az uzsorásokra. *„Az Autonómia becslése szerint, ha egy uzsorás mindössze harmincszázalékos kamattal dolgozik és húsz ügyfele van, egy hónap alatt már 135 ezer tiszta haszonra tesz szert; ez száz százaléknál már csaknem félmillió forint. Csak Borsod-Abaúj-Zemplén megyében havi több százmillió forint foroghat uzsorakölcsönként.”*⁴¹ Láthatjuk tehát, hogy ez a mai viszonylatban hatalmas pénzösszegek mozgását jelenti. Szegénységkutató tanulmányok szerint emelkedett az uzsorakölcsönöket igénybe vevő emberek száma is hazánkban. *„Bass és Ferge Zsuzsa becslése szerint 300-600 ezer között vannak azok, akiknek a környezetében előfordult már uzsorázás, és a teljes népesség minimum 2 százaléka, legalább kétszázezer ember maga is vett már fel így kamatos pénzt.”*⁴² Tehát az uzsorázás egyre inkább terjedő és növekvő bűnözési forma, amely magával vonja az emberek eladósodását, rászorultságuk növekedését is, így egyre több ember kerül mélyszegénységbe. A cikk megemlíti a Provident Pénzügyi Zrt.-t is, amely hetven vagy akár több száz százalékos kamattal dolgozott. Az ilyen irreális kamatú kölcsönöket általában azok vették igénybe, akik már amúgy is rendelkeztek uzsoratartozásokkal. Szuhay Péter antropológus szerint a probléma mélyebben gyökerezik, mint ahogy azt a sajtó bemutatja. Véleménye szerint ez ugyanis egészen a nyolcvanas évekig nyúlik vissza, kialakulásában nagy szerepet játszottak az elbocsátások, nyugdíjazások és egyéb kárpótlások. *„Az intézmény működését egyedi és konkrét történetek láncolata adja ki: ha valaki vesz egy autó jégkrémet, és helyben kisebb haszonnal eladja, az is kamatos pénz, habár az illető ezen aligha gazdagodik meg. Hosszú távon kiegyenlítődnék a dolgok, a haszon segíti a kölcsönadót, aki csak pillanatnyilag van jobb helyzetben, mint a kérő. A szerepek bármikor felcserélődhetnek.”*⁴³ Mondhatni egyes embereknek az uzsorázás jelenti a mélyszegénységből való kitörés lehetőségét. Mint ahogy Messing Vera szociológus is megállapította egy kutatása során 2005-ben, hogy a mélyszegénységben élő emberek kapcsolatai egymás között megbomlottak és már nem

⁴¹ uo.

⁴² uo.

⁴³ uo.

számíthatnak egymásra sem szerény sorsuk elviselésében. Durst Judit kutatónak Lápos település polgármestere elmondta: „Egy héten mi kifizetünk kb. 600 ezer forintot az embereknek jövedelempótlóra, ebből tudom, hogy nekik megy 400 ezer. Ezeket a dögszívó, vérszopó rovarokat kellene innen eltenni.”⁴⁴ Sajnos sokan tisztában voltak a helyzettel, de a megfelelő jogszabályi háttér híján tehetetlenek voltak az uzsorázás terjedésével szemben. Hiszen vagy félelemből, vagy rászorultságból nem voltak hajlandók a sérelmet elszenvedők feljelentést tenni, és nem is alakítottak ki számukra semmilyen segítő, megelőző programokat sem. A jogszabályi helyzet sem volt még tisztázott. A kormány a különböző külföldi módszerek átültetésével orvosolná a problémát, mint például a „Zweite Sparkasse” átültetésével, amely a gyors és magas kamatú kölcsönöket megszüntetné, és a rendszert átláthatóbbá szeretné tenni. A „Zweite Sparkasse” egy szociális számla, amely kis összegű betéttel és ingyenes szolgáltatásokkal segítené a rászorult embereket. Különböző programokat szerveznének, amelyek megtanítanák a felhasználókat pénzük helyes felhasználására, beosztására és szükség esetén az önkormányzatok ideiglenesen kisegítenék a rászorultakat a tervek szerint, amelyeket a szociális tárca megtakarítási programjai tartalmaznak.

4.4. Elhamarkodott uzsora törvény

Az uzsora törvény 2009. március 1-jén lépett hatályba annak ellenére, hogy a szakmai körök ezt kifogásolták. Az ORFK pedig már korábban is jelezte, hogy többletmunkát fog generálni az amúgy is túlhajszott bűnügyi állomány részére.

Polgárjogi szempontból (Ptk.202.§) az uzsora a szerződés semmisségét jelentő jogi tény.⁴⁵ Két esetét különböztetjük meg: a megtámadhatóságot és a semmisséget jelentő tény. Semmis a szerződés, ha jogszabályba vagy a jó erkölcsbe ütközik vagy jogszabály megkerülésével jött létre, esetleg más jogkövetkezményt von maga után. Ha azonban a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás között nagy az értékkülönbség, akkor csak a szerződés megtámadhatóságát vonja maga után. A hitelszerződéseknél, ha a bíróság a felek között irreális kamatot állapít meg, akkor azt mérsékelheti. A kamat reális mértéke, ha a

⁴⁴ uo.

⁴⁵ Gratzer Gábor: Gondolatok az uzsora-bűncselekményről. *Rendészeti Szemle.* (2009) 7-8. 130-150.

jogszabály kivételt nem tesz, megegyezik a jegybanki alapkamattal. A bíróságok belátásuk és ténymegállapításaik alapján mérlegelik, hogy mi számít túlzott kamatkikötésnek. Az érvénytelenített szerződés esetén a felek között a szerződés előtti állapotot kell visszaállítani. Ha ez nem lehetséges, akkor a bíróság a határozathozatalig érvényesnek tekinti. Érvénytelen szerződés is érvényesíthető, ha a felek közötti mértéktelen aránytalanságot kiküszöbölik. Az uzsora ügyekben a bíróság általában a szerződést megszüntető határozatot hoz, egészben vagy csak részben elengedi a tartozást, ha még a részletfizetés is súlyos hátrányt okozna a sértettnek. A sérelmet okozónak viszont visszafizetési kötelezettsége állapítható meg. A bíróság az ügyész indítványára az állam részére is ítélteti a szolgáltatást, amelyet pénzben állapítanak meg. Ilyen eset lehet például, ha megtévesztő vagy jó erkölcsbe ütköző, esetleg jogtalanul fenyegető félnek járna vissza a szolgáltatás. Polgárjogilag és büntetőjogilag az uzsora meghatározásai részben fedik egymást, de alapvető szinten kifejtik, hogy az ügyekben hozott döntések nem kötik egymást. A polgárjog részletesen szabályozza az uzsorán belül a kamatkikötést és a feltűnő aránytalanságot is, és ezáltal kialakult a jogviszonyoknak egy zárt, logikus rendszere, ami a büntető jogot is jellemzi, de a kétfajta logikai rendszer nem járható át. Alkalmazásukkor éppen ezért nehézségeket okoznak, mivel az uzsora bűncselekmény meghatározásában polgárjogi tartalmak is keveredtek.

Az uzsora bűncselekményt a Btk. XVIII. fejezetében a vagyon elleni bűncselekmények között taglalja. Jogi tárgya azonban kettős: a közrend és köznyugalom, valamint a gazdálkodás rendjéből áll. Azonban a vagyon elleni bűncselekményeket kár, érték és anyagi hátrány jellemzi, ezért is tekintik úgymond „rendszeridegennek” a vagyoni bűncselekmények között. Az uzsorának két fajtája alakult ki, amely Magyarországon is ismert: hiteluzsora és a reáluzsora. A hiteluzsora a mélyszegénységben élőket célozza meg, hátrányos helyzetüket kihasználva először kisebb kölcsönöket folyósítanak részükre a bűnelkövetők, amelyért cserébe irreálisan magas kamatot követelnek a sértettől és hozzátartozóiktól, akár különböző fenyegetések kilátásba helyezésével, a fő céljuk pedig a sértett ingóságainak megszerzésére irányul. A sértettek gyakran nem mernek feljelentést tenni félelemből vagy, mert rá vannak szorulva ezekre a kölcsönökre. A reáluzsora pedig hétköznapi nyelven az úgynevezett „lakásmaffia”. Ezek az elkövetők az ingatlanok és az ingatlan értékének megszerzésére specializálódtak, különféle ügyletek által. Az uzsora bűncselekmény megállapításához szükséges egyfajta jogi hatás, amely a megállapodásban

nyilvánul meg. Ugyanis itt jön létre a felek közötti „*akaratnyilatkozat*”, mint például a szolgáltatásra vonatkozó teljesítési kötelezettség. Nem lehet a cselekménynek jogilag passzív alanya, hiszen az egyik fél kötelezettséget vállal, míg a másik szolgáltatást biztosít. Tehát csak „*aktív alanyokról*” beszélhetünk. Ez a megállapodás történhet szóban, írásban illetve ráutaló magatartással. A szerződéskötés sem egyértelmű, mivel különböző „*dogmatikai csavarok*” jöhetnek létre, amely által akár a szerepek is felcserélődhetnek. Például, ha a szolgáltatást igénybe vevő fél tudja, hogy anyagi helyzeténél fogva ő ezt a kölcsönt nem tudja majd visszafizetni, és mégis igénybe veszi. Ilyen esetben csalás büntette valósul meg, de a büntetőjog kihangsúlyozza a rászorultság helyzetét, és annak a másik fél által való kihasználását. A rászorultságot a bíróság állapítja meg, egy úgymond „*objektív mérce*” alapján, amely a mindennapi élethez szükséges alapvető létszükségleteket tartalmazhatja. Tehát az uzsora bűncselekmény létrejöttéhez szükséges a másik fél rászorultságának kihasználása. Tettese viszont bárki lehet, de csak „*természetes személy*”. Például az uzsora szerződéskötést elősegítő ügyvéd is tettestársként felel, ha létre jön a bűncselekmény. Az uzsorázás további feltétele az üzletszerűség is, melynek megállapítására legalább két szerződéskötés szükséges, továbbá a szolgáltatást nyújtó fél tisztában kell, hogy legyen a másik fél szorult helyzetével, és a szerződésből ki kell tűnnie a túlzott aránytalanságnak is. Ha a bűncselekményt csoportosan, azaz bűnszervezetben követik el, akkor megvalósítják a minősített esetet is. Fontos szerepet játszik még a bűncselekmény során az eredmény megállapítása, hogy a sérelmet elszenvedő még kilátástalanabb, hátrányosabb helyzetbe kényszerül. Az aránytalanság megállapításának tekintetében a polgárjogot veszik alapul, melyben a harminc százalék feletti pénzben kifejezett különbséget már aránytalanságnak tekintik. Alkalmazása azonban nem zökkenőmentes, hiszen a jogalkotó nem határozta meg az értelmező rendelkezések tartalmát. Emiatt nehezen lehet meghatározni a bűncselekmény kísérletének és befejezettségének a szakaszát. A befejezett bűncselekményt a törvény bünteti, de a kísérletnél nem jön létre az uzsorázás eredménye, például a felek még visszaléphetnek, így a törvény sem tudja érdemben kezelni. Hangsúlyos még a tettes szándékát is vizsgálni, hogy konkrétan az volt-e a célja, hogy a másik fél rászorult helyzetét kihasználva irreális kamatot csikarjon ki belőle, vagy ingatlanját megszerezze. Általában ez az „*egyes szándék*” már az uzsoraszerződésekből is megállapíthatóak a túlzott aránytalanság révén. A bűncselekmény vizsgálata során fontos a felek körülményeiről, környezetéről is adatokat gyűjteni, tanulmányokat készíteni, és felvenni a kapcsolatot a helyi és területi szervekkel,

hiszen az információgyűjtés alapján értékelhető, hogy a sérelmet elszenvedő fél „*rászorultsága*” megfelelő-e a bűncselekmény törvényi tényállásának létrejöttére. Az ilyen esetekben a feljelentés és a tanúvallomás önmagában nem elegendő a bizonyítási eljáráshoz.

4.5. Az uzsorázás kibontakozása hazánkban

Az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) egyik főnyomozója, Goricsán Tamás az uzsora büntetőjogi kategória első éves értékelésén 2010-ben elmondta, hogy ötvennégy büntetőeljárás volt folyamatban és az ügyek hetven százaléka sikeresen záródott le. „*Egy év alatt harminckilenc vádemeléssel befejezett ügy volt.*”⁴⁶ A tudósításból megtudható, hogy a legnagyobb akadályt a rendőrök munkájában az jelentette, hogy a sértettek a feljelentéseiket visszavonták és tanúvallomásaikat módosították. Ez történhet megfélemlítésből is, hiszen az elkövetők akár családtagjaik által is próbálják befolyásolni a sértetteket. Nehéz a felek közötti viszonyokat feltérképezni, hiszen erről nincsenek dokumentációk, ha vannak is, azok feltételezhetően nem valósak. Goricsán Tamás kihangsúlyozta, hogy az ilyen ügyekben az elkövetők előzetes letartóztatását részesítik előnyben, mivel ilyenkor a károsultak is közlékenyebbek, együttműködőbbek. Továbbá hozzátette még, hogy a rendőrség szerepe is fontos az ilyen ügyekben, hiszen az uzsorások ötven és száz százalékos kamatra hiteleznek a mélyszegénységben élő károsultaknak, amely az amúgy is kilátástalan helyzetükben csak még jobban kizsákmányolja őket, és ebből az adósságcsapdából egyedül már nem képesek kijutni. Tehát állami beavatkozás nélkül nem lehet hatékonyan fellépni az uzsorázás problémája ellen, melyhez még a szociális szervezetek fejlesztése és anyagi támogatása is elengedhetetlen. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság szóvivője, Dobi Tamás elmondta, hogy 2011 szeptemberétől húsz uzsora ügyekkel foglalkozó személyt fogtak el, akik ezzel párhuzamosan más bűncselekményeket is elkövettek. A legutóbbi rajtaütésük során Ózdon „*...hat uzsorást - két nőt és négy férfit, mindannyian ózdiak - fogtak el. Tizenegyrendbeli*

⁴⁶ Jogi Fórum: Jelenleg 54 büntetőeljárás van folyamatban uzsora miatt - Az ORFK értékelte az egy éve alkotott büntetőjogi kategóriát. 2010. 07.16. Elérhető az interneten: <http://www.jogiforum.hu/hirek/23470> (utoljára ellenőrizve: 2012.11.10.)

zsarolás büntett, valamint kilencrendbeli, bűnszövetségben elkövetett uzsora-bűncselekmény és egyrendbeli jogosulatlan pénzügyi tevékenység vétsége miatt indítottak eljárást ellenük.”⁴⁷ Dobi Tamás azt is kifejtette, hogy ezek az elkövetők pontosan dokumentálták a pénzügyi tevékenységeiket, és több adásvételi szerződést, késeket, kardokat találtak meg náluk a házkutatások során. Az uzsorások az erőszaktól sem riadtak vissza, feltehetőleg több mint tíz éve foglalkozhattak ötven és százszázalékos kamatok folyósításával. Előfordult még az is, hogy adósaik gyermekeit bántalmazták és gyakran fenyegetőztek is. „Karddal levágják a fejüket, megverik őket, rájuk gyűjtják a házat, szétcsapják őket, el kell takarodniuk lakóhelyükről.”⁴⁸ A bűncselekményeket főleg segélyosztáskor szervezeten követték el, ugyanis ilyenkor hajtották be az adósoktól a pénzeket. Példaként említette: „...az egyik sértettet annyira kizsigerelték, hogy a gyermekei is intézetbe kerültek, 1999 és 2010 között mintegy tízmillió forintot vett el tőle az uzsorásbanda.”⁴⁹ A Nemzeti Adó- és Vámhivatal is vizsgálatot indított a gyanúsítottakkal szemben, mivel egy élelmiszerkereskedést is nyitottak, ahol tovább folytatták áldozataik kizsákmányolását a kamatos kamatokkal és a magas élelmiszerárakkal. A gyanúsítottak egyébként büntetett előéletűek voltak, a rendőrség rögtön kezdeményezte előzetes letartóztatásukat. Sajnos az országban másutt is ehhez hasonló a helyzet, és egyre nehezebb akadályt állítani az uzsorázásnak. Az MTI hírei szerint 2011. augusztus 14-én Borsod megyében volt a legtöbb (98) -Szabolcsban (20), Szolnokon (10)- büntetőeljárás folyamatban uzsora bűncselekményeket tekintve.⁵⁰ A tudósító beszámolt, hogy a károsultaknak rengeteg káruk származik a kamatos kamatokból, mivel amúgy sincsenek jó anyagi helyzetben és így helyzetük egyre kilátástalanabbá válik. Az uzsorások viszont az erőszaktól sem riadnak vissza tartozásaik behajtására. Az is előfordul, hogy a sértetteket vagy rokonaikat prostitúcióra kényszerítik. A legérintettebbek főként a mélyszegénységben élők, azon belül főként a romák, akik azért mennek bele ilyen kölcsönökbe, hogy fent tudják tartani a családjukat. Az uzsorások ezeket a kölcsönöket általában a segélyek,

⁴⁷ Népszabadság Online: Segélyfizetéskor jártak beszédni a tartozásokat az ózdi uzsorások. 2011.05.05. Elérhető az interneten: http://nol.hu/mozaik/segelyfizeteskor_jartak_beszedni_a_tartozasokat_az_ozdi_uzsorasok (utoljára ellenőrizve: 2012.11.04.)

⁴⁸ uo.

⁴⁹ uo.

⁵⁰ MTI: 114 uzsora ellen folyik eljárás. *Hóvihar*. 2011.08.14. Elérhető az interneten: http://hovihar.blogter.hu/480949/uzsora_i (utoljára ellenőrizve: 2012.11.02.)

valamint a szociális támogatás osztásakor vasalják be áldozataikon, és annyit adnak csak vissza nekik természetesen kamatos kamatra, amiből épphogy fent tudják tartani magukat. Így nem csoda, hogy elég sok ember beleesik ebbe az adósságcsapdába. Az MTI tudósítójának a következőket nyilatkozta egy középkorú, három gyermeket nevelő sajtóhídvégi asszony: 12 évbe telt, míg a kezdetben 50 ezer forintos kölcsönt, mely az évek alatt csaknem ötmillió forintra nőtt, vissza tudta fizetni. Feljelentést azonban nem mert tenni. *A Taktaközben sértettek arról beszéltek, az is előfordult, hogy baleset-biztosítással rendelkezőket arra kényszerítettek, vágják le egyik ujjukat. Szabolcs megyében az sem ritka, hogy a fizetni nem tudó adóst eladják csicskának, de az is megtörténik, hogy gyermekeiket prostitúcióra kényszerítik...". Ha az adósnak van értéke, ingatlana, azt elveszik. Több településen is látni olyan házakat, amelyeket szociálpolitikai támogatásból építettek az építőipari vállalkozóként is tevékenykedő uzsorások, majd lebontották, s az építőanyagból más családnak "új házat" építettek. Ilyen ügy miatt indult büntetőper idén márciusban Szerencsen, ahol 202 vádlottat állítottak bíróság elé, csaknem félmilliárd forintos csalás miatt.*⁵¹

Az uzsorások és áldozataik között is jól láthatóak az anyagi különbségek, amely egyre csak nő a folyamatos kamatos kamatok után. Az uzsorások meg vannak győződve arról, hogy ők jót tesznek ezzel a szegénységben élőkkel, de azért kijelentik, hogy a „bankok sem ingyen hiteleznek”.⁵² Az érintett települések vezetői sajnos tehetetlenek, mivel nem érkeznek bejelentések. Habár nem volt jogszerű, de megpróbálkoztak a szociális segélyek részletbe való kifizetésétől, de ez sem vezetett megoldáshoz. A szociális kártya – kezdeményezője Monok polgármestere- és a folyószámlára utalás sem volt sikeres, mivel az uzsorások begyűjtötték a szociális kártyákat és ők maguk használták. Elmondható tehát, hogy egyik eszköz sem volt célravezető.

⁵¹ uo.

⁵² uo.

5. Az állam határozottabb fellépése az uzsora ellen

Orbán Viktor miniszterelnök az uzsora bűncselekmények felszámolásának elősegítése érdekében hajtóvadászatot hirdetett az uzsorások ellen. A miniszterelnök egy parlamenti ülésen jelentette be az „országvédelmi tervet”, és hangsúlyozta: „Kevés kegyetlenebb dolgot tudunk elképzelni, mint amikor bűnözők arra szakosodnak, arra hoznak létre bűnszervezetet, hogy a bajban lévőket, a különösképpen védtelenebbeket, a legszegényebbeket maradék értékeiktől is megfosszák, és menekülésre kényszerítsék”.⁵³ Elmondta továbbá, hogy az ilyen fajta bűncselekményekkel szemben a rendőrségnek maximálisan fel kell lépnie. Javaslatot tett a THM harminc százalékos korlátozására és a természetbeni javak előnyben részesítésére. Az ORFK közlése szerint, amióta Pintér Sándor lett a belügyminiszter, 2009 és 2010 között mintegy száz ügyben indult meg a rendőrségi nyomozás, amíg a 2010 és 2011-es évben ez a szám kettőszázhúszra emelkedett, amiből kiderül, hogy a rendőrség a különböző módszerek segítségével, a média tájékoztatásai által és a jogszabály-módosítás révén egyre hatékonyabban bír ezekkel a cselekményekkel szembe, és a kizsákmányolás ellen fellépni. Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék vezetői szerint viszont ezek a számok nem tükrözik a valóságot, és a károsultak számát is jóval többre teszik. Az ORFK gazdaságvédelmi osztályvezetője, Szelei Pál elmondta az origónak adott interjújában, hogy a „közvélemény számára nem ismert nagyságrendben”⁵⁴ kell számolni Magyarországon az uzsorázás érintettjeivel. Kihangsúlyozta még a felek közötti megállapodás jelentőségét, ugyanis uzsorakölcsön igénybevételekor a felek közös megállapodása jön létre. Ezáltal elég nehéz az ilyen jellegű bűncselekmények feltárása, de az elmúlt évek rendőrségi intézkedések szempontjából javuló tendenciát mutatnak. A települések vezetői szerint ezek a problémák főként a kisebbséget, ezen belül is a romákat sújtják. Főleg segélyosztásoknál nyilvánul meg, ugyanis az uzsorások ilyenkor igyekeznek adósaiktól behajtani pénzeiket, amit Erdei Sándor, a borsodi Prügy polgármestere is tapasztalt.⁵⁵ A településvezető szerint sajnos hiába a rendőrség jelenléte a segélyosztásoknál, mivel a károsultak nem hajlandóak feljelentést tenni. Ennek több oka is lehet: egyrészt a pénzre utaltság, hogy az uzsoráson

⁵³ Fabók Bálint (2011) A "bűvös bűgőcsiga" ellen hirdetett hajtóvadászatot a kormány. *Origo.hu*. 2011.09.15. Elérhető az interneten: <http://www.origo.hu/itthon/20110915-orban-viktor-orszagvedelmi-terve-uzsora-es-uzsorabunozes.html> (utoljára ellenőrizve: 2012.11.03.)

⁵⁴ uo.

⁵⁵ uo.

kívül senki sem ad kölcsön a károsultaknak, másrészt pedig tartanak az uzsorások fenyegetéseitől is. Tehát ezért nem hajlandók sem feljelentést tenni, sem tanúskodni, ha meg is teszik, azt általában vissza is vonják nagyrészt. Ezért van a rendőrségnek az ilyen bűncselekmények felderítésében és bizonyításában elég nehéz a dolga. Mindamellet az uzsora nem egyszerű kérdés, a közvélemény is megoszlik felőle. A tudósító által megkérdezettek így vélekednek az uzsorát igénybevevő személyekről: *„Ha szűkösen élnek, hallgatnak róla, akkor jól jön a segítség. De amikor betelik a pohár, akkor elmondják, hogy 'kamatos kamatra' kapják a pénzt". (...) Az uzsorakölcsön olykor segít, olykor sújt - azaz adott esetben segítségként fogják fel*".⁵⁶ Van, aki szerint azonban: *„Ha minden hónapban adnának egy milliót, akkor sem tudnának segíteni rajtuk, olyan felelőtlen életmódot folytatnak*".⁵⁷ Szelei Pál, az ORFK osztályvezetője szerint mindenképpen a rászorultságon van a hangsúly, hogy az érintettek általában a társadalom peremén élnek és csak a túlélés lebeg a szemeik előtt. Az uzsorázás 2009 óta számít bűncselekménynek. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM) az uzsora elleni harcnak több variációját fejlesztette ki. Ezek a következők: a szociális kártya bevezetése, az ügyész általi kereset indítás lehetősége, az egyszeri elkövetés büntethetősége és a *„korlátlan enyhítés”* lehetősége. Ezek közül az utóbbit részletezem. Akkor alkalmazhatják, ha egy uzsorás feljelenti a másik uzsorást és ebben az esetben nem vizsgálják a feljelentőnek az uzsorával kapcsolatos büntethetőségét. Az uzsorás bűncselekmények általában más részbűncselekményekkel is együtt járhatnak, mint például a könnyű testi sértés is, melyek minősítő tényezőkként is hathatnak. A polgármesterek azonban a rendőrség hatáskörének kibővítésében látják a megoldást. Szelei Pál a kényszerintézkedéseket részesítené előnyben, mint például az előzetes letartóztatás. Vannak, akik viszont a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerepét kritizálják. Egy putnoki polgárőr szerint a vagyonosodási vizsgálatokkal könnyen ki lehetne szűrni az uzsorásokat. *„A NAV tudná megoldani ezt a problémát. Hogy lehet, hogy valakinek 28.500-as juttatásból három kocsija van?”*⁵⁸ Elmondása szerint egy letartóztatott uzsorásnak 14 háza volt. Erdei, Prügy polgármestere hozzáteszi: *„Adivál jár, lerí róluk, a házaikon is meglátszik. Semmit nem dolgoznak, a felesége a 28 500 forintos foglalkoztatási támogatásra jogosult*". Állítása szerint az uzsorások ugyanúgy élnek, mint bárki más a településen. *„Adós és hitelező együtt vannak, mintha semmi nem lenne. Olyankor nem*

⁵⁶ uo.

⁵⁷ uo.

⁵⁸ uo.

derül ki, hogy ki adja vagy ki kapja".⁵⁹ A tudósító egyik forrása szerint azonban a vagyoni vizsgálatok általában azért nem vezetnek eredményre, mivel a gyanúsított vagyona és értéke nem a saját nevén szerepel.⁶⁰

5.1. Nyomozói csoportok létrehozása az uzsora felszámolására

Garamvölgyi László dandártábornok, az ORFK szóvivője 2011. szeptember. 20-án elmondta az MTI-nek,⁶¹ hogy egy tizenkét főből álló nyomozói csoportot hoznak létre az uzsora bűncselekmények felszámolására. A nagy szakmai gyakorlattal rendelkező nyomozói csoport végül az ORFK Bűnügyi Főigazgatóságán belül jött létre. A dandártábornok úr azt is elmondta, hogy Kiskunhalason és Pécsen is tervezik a nyomozó csoportok felállítását a Készenléti Rendőrségen belül. A már Miskolcon, Győrben, Nyírbátorban és Szombathelyen létrehozott csoport is segíti az uzsora ügyek hatékonyabb felgöngyölítését. Azt is megtudhattuk a híradásból, hogy 2011-ben az ország tizenöt megyéjében és a fővárosban 220 eljárás folyt uzsora bűncselekmények miatt, közülük 134-et már befejezett a rendőrség, 52 ember ellen alkalmaztak személyi szabadságot korlátozó intézkedéseket.⁶² Nagyban elősegítik az ügyek felderítését a média tájékoztatásai, melynek hatására egyre többen mernek feljelentést tenni. Az ORFK szóvivője azt is hozzátette, hogy a törvény öt évig terjedő szabadságvesztéssel sújthat, de ezekhez még párosulhatnak egyéb elkövetett bűncselekmények büntetési tételei is. Például a zsarolás és a testi sértés, amely e bűncselekménytípusoknál párhuzamosan jelenik meg. Sajnos a legnagyobb akadálya a nyomozásnak az, hogy a sértettek nincsenek tisztában a jogaikkal és előfordulhat, hogy emiatt nem tesznek feljelentést, de jellemző még, hogy visszavonják, módosítják vallomásaikat is. Ez előfordulhat félelemből vagy a kiszolgáltatottság miatt. A rendőrség csak a büntető törvénykönyv módosításában bízhat, amelyben fokozottabban érvényesülne a védelem, valamint kiegészülne még a korlátlanul enyhítőségi lehetőséggel. Ennek lényege az, hogy aki a hatóság tudomására jutása előtt jelenti be az uzsora

⁵⁹ uo.

⁶⁰ uo.

⁶¹ Magyar Online: 12 fős külön nyomozócsoport vizsgálja az uzsoraügyeket. *Mon.hu*. 2011.09.20. Elérhető az interneten: <http://www.mon.hu/12-fos-kulon-nyomozocsoport-vizsgalja-az-uzsoraugyeket/1795129> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.27.)

⁶² uo.

bűncselekményét, esetleg a társait, és eláll ettől a bűncselekménytől, akkor a büntetése a bíróság által korlátlanul enyhíthető lenne.⁶³

5.2. Az uzsora felszámolásának akadályai

Orbán Viktor miniszterelnök határozottabb fellépést hirdetett az uzsorázással szemben, de a gazdasági válság és az országban élő emberek nehéz anyagi helyzete miatt aligha lesz képes a rendőrség maga ezeknek a bűncselekményeknek gátat szabni. A jogszabály-módosításnak köszönhetően a törvény már nemcsak az „üzletszerű” elkövetést bünteti, hanem az egyszerűt is, és a kisebb értékű bűncselekményeket szabálysértésként állapítja meg. Kibővítették még az ügyész funkcióit is, ugyanis uzsoragyánú ügyekben keresetet indíthat, ezen kívül megerősítették még a tanúvédelmi programokat is. Ami viszont mentő körülmény lehet az elkövetőknek, az például az, ha feladja a társát, így az ő büntetőjogi felelősségre vonására nem kerülhet sor, ez azonban eléggé összetett probléma ezekben a bűncselekményekben, mivel általában családok és a rokonság is a megélhetésnek ezt a formáját választja. A bűncselekmény alapesete 3-5 évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel szankcionálható.⁶⁴ Többen kételkedve fogadják a kormány uzsora elleni harcának új eszközét, a szociális kártyát és a természetbeni juttatást. Nem tartják ezeket sem hatásos módszernek, mivel ez csak idő kérdése. A tudósításból megtudható, hogy 2011-ben „...az ORFK egy 12 főből álló speciális nyomozócsoportot állított fel az uzsora-bűncselekmények felderítésére, emellett az ország hat régiójában megerősítik a rendőri erőket. Jelenleg országosan 220 eljárás folyik uzsora-bűncselekmények miatt, közülük 134-et befejezett a rendőrség, s 52 ember ellen alkalmaznak különféle kényszerintézkedéseket.”⁶⁵ Lukács György szociológus szerint a törvényi szigorítás valószínűleg elrettentő hatású lesz. Azonban hangsúlyozta azt is, hogy ezek az eszközök csak a foglalkoztatással együtt lesznek hatásosak. A helyi takarékszövetkezetek is szerepet kapnának, amelyek fedezet nélküli gyors kölcsönöket folyósítanak a rászorultaknak. Tagadta viszont a média híreszteléseivel ellentétben, hogy az uzsorázás nem áll kapcsolatban a „maffia”

⁶³ uo.

⁶⁴ Makki-Marie Rose (2011): Az uzsora legjobb ellenszere a munka. A kormány hajtóvadászatot hirdetett a „kamatos pénz” ellen. *hetek.hu*. 2011.09.23. Elérhető az interneten: http://www.hetek.hu/belfold/201109/az_uzsora_legjobb_ellenszere_a_munka (utoljára ellenőrizve: 2012. 10.30.)

⁶⁵ uo.

bűncselekményekkel, mint például a prostitúcióval vagy az ingatlan és szervkereskedelemmel. Tiszavasvári polgármestere azonban tizenhét ember ellen kezdett vagyonosodási vizsgálatot a NAV-nál. Bán György, Tiszadobi polgármestere viszont a helyi szinten történő megoldást látná eredményesnek az illetékes szervek és képviselvek bevonásával, de sajnós volt már több olyan ügy, ahol visszaélések gyanújáról számoltak be, mint például a baranyai, ahol állítólag a rendőrök játszottak össze az uzsorásokkal. Szóval a megfelelő szabályozással és anyagi támogatással Bán György szerint meg lehetne fékezni ezeket a bűncselekményeket helyi szinten, de hangsúlyozta még a közfoglalkozás szükségességét is. Tajányi Péter rendőrségi szakértő szerint „...az uzsorázás az északi és észak-keleti településeken a lakosság 80-90 százalékát érinti, és sok esetben más bűncselekmény –önbírászkodás, zsarolás, testi sértés– is társul az uzsorához.”⁶⁶ Bán György tiszadobi polgármester nyilatkozatában kiemelte, hogy a helyi szintű megelőzésben a legfontosabb a közmunkaprogram. A munkanélküliség miatt az embereknek nincs kereseti lehetősége, megnövekszik a bűnözés is. „Most a 4 órás közfoglalkoztatással nem lehet értelmes módon foglalkoztatni az embereket: mire elkezdenek dolgozni, már mehetnek is haza – így ezt most heti váltásban, 8 órás munkával oldjuk meg. A bér lecsökkent, és ha ráadásul a 28 ezer forintos segélyt is megfelezi, csak az lesz a kiút, ha minél előbb megvalósítják a beígért nagy közberuházásokat, például a tiszai gátépítést”.⁶⁷ A tiszadobi CKÖ vezetője, Gallyas József így nyilatkozott a lapnak: „Ha nincsen munkalehetőség, az emberek éheznek, hiába mondom nekik, hogy ne lopjanak, ne uzsorázzanak. Sőt, az uzsorás még meg is fenyeget...”⁶⁸ Kállai Dezsőné, a csongrádi Cigány Kisebbségi Önkormányzat (CKÖ) vezetője viszont arra hívta fel a figyelmet, hogy akadnak olyan adósok is, akik azért tesznek feljelentést, hogy ne kelljen visszafizetnie kölcsönét. „Ezt azzal lehetne kivédeni, hogy a feljelentőnek is vissza kelljen fizetnie az alaptartozását, mondjuk az államkasszába.”⁶⁹ Továbbá javasolta még a bankok hitelkonstrukcióinak is az átvilágítását is, habár Orbán Viktor épp akkor állt elő a harminc százalékos THM javaslatával. A cikkben olvasható még az akkori tényállás tervezet is, amely így hangzott: „Aki más rászorult helyzetét kihasználva olyan különösen aránytalan mértékű ellenszolgáltatást tartalmazó megállapodást köt, amelynek teljesítése a megállapodás kötelezettjét, illetve annak hozzátartozóját vagy az általa –jogszabályon,

⁶⁶ uo.

⁶⁷ uo.

⁶⁸ uo.

⁶⁹ uo.

*hatósági határozaton vagy szerződésen alapuló tartási kötelezettség alapján– eltartott személyt súlyos vagy további nélkülözésnek teszi ki, büntettet követ el, és három évig tartó szabadságvesztéssel büntetendő. A büntetés öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az uzsora-bűncselekményt bünszövetségben, üzletszerűen követik el.”*⁷⁰

5.3. Összefogás az uzsora ellen

Az uzsora elleni hatékony küzdelem megköveteli a kormányzati szintű fellépést. Az Országos Roma Önkormányzat (ORÖ) elnöke, Farkas Flórián fideszes országgyűlési képviselő arról értesült, hogy az uzsorások már a közmunkásokból is hasznot húznak, és éppen ezért levélben felkereste Pintér Sándort, a közmunkáért is felelős belügyminisztert.⁷¹ Farkas Flórián kijelentette, hogy az uzsorásokkal szemben *"totális háború megindítására van szükség"*. Véleménye szerint az uzsorások hatalmas károkat okoznak az amúgy is mélyszegénységben élő embereknek, akiket alkalomadtán a bűnözésbe is taszítanak. Így érthető, hogy nem tudják teljesíteni a különböző stratégiai és felzárkóztatási programok és szociális segélyek az elvárt eredményeket. Farkas Flórián elismerően nyilatkozott a rendvédelmi szervek uzsora elleni harcáról, hogy az ORÖ megyei és helyi képviselői is küzdenek az uzsorázással szemben. Az elnök kijelentette: *"Meggyőződésünk, hogy a mélyszegénységben élőknek ki kell szabadulniuk az uzsora fogságából ahhoz, hogy elindulhassanak a társadalmi felzárkóztatás és integráció útján. Ehhez viszont totális háború megindítására van szükség az uzsorások ellen, amely háború az ORÖ csapataival lehet csak sikeres."*⁷² A közös fellépés összehangolásának érdekében személyes találkozót kezdeményezett Pintér Sándor belügyminiszterrel.

5.4. Hatékonyabb fellépés az uzsorázás ellen

Az uzsora bűncselekmények felderítésében elért eredményekről az Országos Rendőr-főkapitányság bűnügyi főosztályvezetője, Urbán Zoltán a Magyar Nemzetnek 2011 őszén adott interjújában elmondta: *„A folyamatban lévő százhusz uzsoraügyben indult eljárásban*

⁷⁰ uo.

⁷¹ MTI: Totális háborút indítana z uzsorások ellen Farkas Flórián. *hvg.hu*. 2011.09.27. Elérhető az interneten: http://hvg.hu/itthon/20110927_totalis_haboru_farkas_florian (utoljára ellenőrizve: 2012.10.22.)

⁷² uo.

csaknem száznegyven főt hallgattak ki gyanúsítottként, akik több mint félezer embert károsítottak meg, az elfogott uzsorások közül hatvanegy van előzetes letartóztatásban.”⁷³

Bízunk abban, hogy a rendőrség az uzsorázás jogszabályi változásának következtében, hatékonyabban bír fellépni az elkövetőkkel szemben és több bűncselekményre tud fényt deríteni a jövőben. Továbbá hangsúlyozta, hogy az érintettek tapasztalhatják a szigorúbb fellépést, így nem lesznek majd képesek újabb elkövetők megvetni a lábukat a közösségekben, hiszen a rendőrség továbbra is figyelemmel fogja kísérni az érintett térségeket. Urbán Zoltán azt is kijelentette, hogy az elkövetők kizárólag anyagi indíttatásból követik el ezeket a bűncselekményeket, és nem riadnak vissza akár a „*saját rokonaik eladósításától*” sem. Azonban a Népszabadság Online-on egy hónappal később megjelent tudósításból megtudhattuk,⁷⁴ hogy az Országos Rendőr-főkapitányság nyilvántartása szerint a Btk. módosítása óta 173 gyanúsított ellen indult büntetőeljárás, ebből 82 személyt vettek előzetes letartóztatásba, ennek ellenére 2011. október 28-ig csak egy ügy jutott el a vádemelésig. A rendőrség elmondása szerint a folyamatban lévő ügyeknek 687 károsultja van, akiket 50-100%-os kamatos kamattal károsítottak meg. Emellett az elkövetők nem riadtak el az erőszakos cselekmények alkalmazásától sem. Mindösszesen csak két megye nem érintett az ilyen jellegű bűncselekmények elkövetésében: Veszprém és Vas megye. A legérintettebb megye Borsod, de ezek a számok naponta változnak. Az Országos Rendőr-főkapitányság nyomozói csoportjainak és a határozottabb fellépésnek köszönhetően egyre több uzsora bűncselekményre derül fény. „*Az egyik csúcstartó Cz. Gábor Baranyában, aki olyan nagyszámú ügyfélkört alakított ki, hogy csak az otthoni asztali számítógépe segítségével tudta nyomon követni, kinél mikor kell jelentkeznie az aktuális törlesztésért. Cz. 58 adósról vallott, nem zárható ki azonban, hogy ennél több nehéz helyzetben lévő embernek adott kölcsönt uzsorára Mohácson és környékén.*”⁷⁵ Még a Btk. módosítása sem riasztotta el az uzsorásokat a bűncselekmény elkövetésétől. Az elfogott elkövetők helyére mindig kerül valaki a rokonok, ismerősök köréből, aki folytatja ezeket az ügyleteket, mivel a mélyszegénységben élők helyzete nem

⁷³ MTI: Hatvanegy uzsorás van előzetesben. *index.hu*. 2011.10.3. Elérhető az interneten: http://index.hu/belfold/2011/10/03/hatvanegy_uzsoras_van_elozetesben/ (utoljára ellenőrizve: 2012.10.25.)

⁷⁴ Fekete Gy. Attila: A rendőrség „tanul” nyomozni. Uzsorások - Majdnem minden napra jut egy elfogás, mégsem adják fel. *nol.hu*. 2011.10.28. Elérhető az interneten: http://nol.hu/belfold/20111028-a_rendorseg_tanul_nyomozni (utoljára ellenőrizve: 2012.11.02.)

⁷⁵ uo.

javul, és mindig akadnak a társadalom peremén élő emberek között rászorultak, akik helyzetükből adódóan rákényszerülnek az ilyesfajta gyorskölcsönökre. *„A statisztikákból egyértelműen kiderült, a politikai nyomás és az élénk sajtóérdeklődés jót tett a rendőrségnek, a jelek szerint „megtanultak uzsorás ügyekben nyomozni”, bár lehet, hogy másról is szó van. Arról, hogy a régebben elfektetett ügyeket ma már nem merik elfektetni. Egy belső vizsgálat szerint korábban számos ügyben „az sem tűnt fel” a nyomozóknak, hogy közel egy időben uzsora miatt tett feljelentésekben ugyanazok a nevek szerepelnek a kölcsönadók vagy éppen a behajtók között, ma már láthatóan „komolyan vesznek” minden bejelentést.”* - írja a szerző.⁷⁶

5.5. Az uzsora jogszabályi módosításának életbe lépése

Az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főosztálya Gazdaságvédelmi és Pénzhamisítás Elleni Osztályának a vezetője, Szelei Pál rendőr alezredes 2011 novemberében adott közleményében az MTI értesülései szerint elmondta, hogy akár egyetlen uzsorakamat szolgáltatásért börtönbe lehet kerülni 2011 novemberétől. Az akkori adatok szerint 158 nyomozás volt folyamatban, a sérelmet elszenvedők száma összesen 749 volt. A gyanúsítottak száma 194, akik közül 98-an előzetes letartozásba kerültek, négyen pedig házi őrizetben voltak. Az alezredes úr elmondása szerint az uzsora bűncselekmény elkövetésének szempontjából Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megye volt a legveszélyeztetettebb, ugyanis a nyomozások több mint ötven százaléka itt folyt. Hangsúlyozta, hogy a 2009. márciustól szerepel a büntető törvénykönyvben az uzsora. Azonban az ORFK elemzése során megállapította, hogy nem teszi hatékonnyá a jogszabály a bűncselekményekkel szembeni fellépést. A törvényt módosították, a novembertől hatályos módosított büntető jogszabály viszont így hangzik: *„aki más rászorult helyzetét kihasználva olyan különösen aránytalan mértékű ellenszolgáltatást tartalmazó megállapodást köt, amely alkalmas arra, hogy annak teljesítése a megállapodás kötelezettjét, a megállapodás kötelezettjének a vele közös háztartásban élő hozzátartozóját, illetve a megállapodás kötelezettje által –jogszabályon, bírósági határozaton, hatósági határozaton vagy szerződésen alapuló tartási kötelezettség alapján– eltartott személyt súlyos vagy további súlyos nélkülözésnek tegye ki, büntetett*

⁷⁶ uo.

követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő."⁷⁷ A büntetési tétel háromévi szabadságvesztésről öt évre növekedett, és lehetőséget ad a korlátlan enyhítésre is. A korlátlan enyhítés akkor lehetséges, ha az uzsorakölcsönt folyósító feltárja a hatóság előtt bűncselekményét, mielőtt annak tudomására jutna. A sérelmet elszenvedőket a társadalom peremén élő rétegek képviselik, amelyek nem hitelképesek és rászorultságuk révén belemennek bármilyen előnytelen feltételekkel járó kölcsön felvételébe. Az sem ritka, hogy a bűncselekményt elkövetőkkel szorosabb kapcsolatban állnak, esetleg együtt nőttek fel. Az uzsorát folyósítók viszont jó anyagi körülmények között élők, és nem ritka, hogy egymással rokonságban élő emberek. Egy borsod megyei településen már huszonegy éve a közösség szeme láttára történik az uzsorázás. Habár mindenki tud róla, mégis csak azóta kezdett a rendőrség jelentősebb eredményt elérni, mióta Orbán Viktor miniszterelnök úr és kormánya nagyobb figyelmet fordít e bűncselekményeknek a felszámolására. Egy Sajóházában élő asszony szerint nem lehet megállítani ezt a folyamatot, akárhány elkövetőt is fog el a rendőrség. Az origonak adott interjújában így vallott: *"Tudja, mióta megy itt a kamatos pénz? Mióta szegénység van, huszonkét éve!"*⁷⁸ Az origo tudósítói több Borsod megyei települést bejártak az uzsora bűncselekményekben érintettek felkutatására, de mindenhol a főképp romák által lakott szegénynegyedekbe irányították őket. Előfordult azonban -például Gadán, Tarnanádaskán-, hogy a rendőrség polgármestereket gyanúsított meg. 2009. március 1-jén került vissza az uzsora bűncselekmény a büntető törvénykönyvbe, és nem sok időre rá Orbán Viktor miniszterelnök „hajtóvadászatot” indított a rendőrség bevonásával e bűncselekmények felszámolása végett. Míg 2009-2010-ben jelentősebb előrelépés nem történt, de 2011-2012-re már 158 nyomozás folyt, melyben 198 embert gyanúsítottak meg a bűncselekmény elkövetésével. A legérintettebb térségek a bűncselekmény elkövetése szempontjából Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod, Hajdú-Bihar megye volt. A növekedés oka a rendőrség szerint a média segítsége és az eredményes munkavégzés. Egyre több ember mer feljelentést tenni, és egyre több elkövetőt is fognak el. Többben azt nyilatkozták az origonak az uzsorával és az intézkedéssel kapcsolatban, hogy azok, akik rá vannak szorulva az uzsorára, azoknak nem érdekük, hogy feladják azokat, akik segítenek nekik a bajban. *„Rendesek azok, már*

⁷⁷ MTI: Egyetlen uzsorakölcsönért is börtön járhat. *Nol.hu*. Elérhető az interneten: http://nol.hu/belfold/egyetlen_uzsorakolcsonert_is_borton_jarhat (utoljára ellenőrizve: 2012.10.22.)

⁷⁸ Vorák Anita (Origo): "Mi lesz, ha nem lesz kitől kölcsönkérni?" - Beindult az uzsorások elleni offenzíva. *romnet.hu*. 2011.11.10. Elérhető az interneten: http://www.romnet.hu/hirek/2011/11/10/mi_lesz_ha_nem_lesz_kitol_kolcsont_kerni_-_beindult_az_uzsorasok_elleni_offenziva (utoljára ellenőrizve: 2012.10.21.)

amelyik persze. Néha jó, ha vannak, mert akármi baj van, adnak. Ha halott van, ha beteg van, akkor is segítenek, és nincs olyan, amit mondanak a tévében, hogy agyonütnek. Nem ők jönnek hozzánk, hanem mi megyünk hozzájuk"- mondta egy asszony a riporternek, majd hozzátette: „Hiába mondják, hogy nekünk akarnak segíteni. Mit segít ez, hogy összeszedik őket? Semmit! Akkor segítene, ha nem 28 ezer forint lenne a segélyünk”⁷⁹ Vannak, akik szerint nem a megfelelő elkövetőket fogta el a rendőrség, mivel az 50%-os kamatot még elfogadhatónak tartják, azonban vannak, akik ennél magasabb kamatra hiteleznek, de azok már sokkal óvatosabbak lettek, mint eddig. „Egy karonülő kisfiát az utcán szoptató fiatal nő mondta csak, hogy örül a rendőrség fellépéseinek, mert <így nincs az a félelem az emberben>. A nő azt mondta, neki is volt uzsorahitele, <jól összegyűlt, ötvenezer forint volt már>, pedig eredetileg csak kétezer forintot kért kölcsön. Azt mondta, ő már megszabadult a hiteltől, <úgy, hogy nem adtam meg>. Amikor megkérdeztük, hogy ezt hogy tudta megtenni, nem válaszolt. Arra a kérdésünkre, hogy a hitelezője azok között volt-e, akiket elvitt a rendőrség, csak bólintott.”⁸⁰ Egy férfi elmondta, hogy bár többet jönnek újabban a rendőrök, mégsem tesznek semmit. A helyiek szerint mindenki, még a rendőrök is tudják, hogy ki az uzsorás. Papp Attila, a farkaslyuki kisebbségi önkormányzat alelnöke így nyilatkozott az orígonak: „Tudok olyan rendőrrel, aki maga is jár az uzsoráshoz”. A rendőrök fokozott bűnüldözéséről így vélekedett: „Két oldala van ennek: persze, jó, ha megszabadulnak az emberek a fenyegetéstől, másrészt mi lesz velük, ha nem lesz kitől kölcsönkérni? Elmennek majd betörni, ha már két napja nem tudnak kenyeret adni a gyerekek.”⁸¹ Szóval az érintettek elmondásai és mások hozzáállása alapján érezhető egyfajta megosztottság az uzsorások megítélésével kapcsolatban. A rendőrök a sikereket egy felsőbb szinten történő „operatív, fedett” nyomozói munkának tulajdonítják, és elmondásaikból kiderül, hogy a hétköznapi rendőri módszerek nem hatásosak az uzsora bűncselekmény ellen. „Hiába tudjuk, hiába látjuk, nem tudunk mit tenni, mert nagyon nehéz bizonyítani” – nyilatkozott egy rendőr saját tehetetlenségükről, Borsod megyében. Bevallotta, sok esetben a rendőrök tudtával és szemük előtt folyik az uzsorázás. „Segélyfizetéskor kivonulnak az uzsorások a postához, ott állnak a sarkon, és egyből veszik el a pénzt. Odamegyünk, megállunk ott, de csak annyit érünk el vele, hogy kicsit arrébb mennek, és ott veszik el a pénzt a sértettektől. (...) ..."idős mamikák" is vannak az

⁷⁹ uo.

⁸⁰ uo.

⁸¹ uo.

uzsorások között, akik a nyugdíjukat osztják szét és fiatalítják meg hónapról-hónapra, a behajtáshoz pedig erős, fiatalabb fiaik segítségét kérik.”⁸² Azt is megtudhatjuk még egy rendőrtől: „Az egyik hozzám tartozó településről a napokban vittek be egy férfit meg két rokonát. Azóta az anyja csinálja, ugyanúgy. Tudjuk, látjuk, de nem tudunk mit tenni”.⁸³ A fentiek alapján elmondható tehát, hogy ebben az ördögi körben szinte mindig van valaki, akit vonz ez a könnyű, gyors pénzkereseti lehetőség, hogy sokak kilátástalan helyzetét kihasználva még mélyebb anyagi mélységbe taszítsák áldozataikat.

⁸² uo.

⁸³ uo.

6. Uzsorázás a mindennapokban

Mészáros Istvánt 2008 nyarán vették őrizetbe a hatóságok, aki hivatalosan ugyan rokkantnyugdíjas volt, de anyagi helyzetéből is megítélve köztudottan uzsorakölcsönökből élt. Sajnálatos módon az ügy sértettjei az eset fél év időtartama alatt visszavonták és megváltoztatták feljelentéseiket, tanúvallomásaikat, melynek következtében a férfit a vádak alapján csak egy pontban találták bűnösnek. Nem sokkal később szintén uzsorázás gyanújával letartóztatták Strausz Istvánt is, akit már sikerült a bíróságnak elítélnie. Ezek az emberek nem a megszokott uzsorázással foglalkoztak -a károsultak körét tekintve-, ugyanis ők vállalkozásoknak és cégeknek hiteleztek irreálisan magas kamattal, amit erőszak alkalmazása nélkül be is tudtak hajtani. Azonban a megfelelő bizonyítékok híján, és az ügyvédek segítségének köszönhetően kétségbe tudták vonni a sértettek által valósnak vélt károkat, de azért a horribilis összegekre mégis fény derült a bíróságon. Például hatszázezer helyett nyolc milliót, tizennégy millió helyett nyolcvan milliót kellett állítólag visszafizetni. Előfordult olyan is, hogy egy Jánoshalmán elfogott ötvenéves férfi ötvenezer helyett hatszázezret, százhuszezer helyett másfélmilliót követelt a sértettektől. Később a tárgyaláson a férfi érdekében épp a károsultak léptek fel, hiszen nem lett volna senki, aki adott volna nekik kölcsön pénzt -még ha irreálisan magas kamatra is-, hogy kihúzzák a hó végéig. Hasonló a helyzet egy volt halasi uzsoraügyben is, ahol: „...*nem különíthető el tisztán a bűnös és az áldozat, a gazemberség és a botrányos felelőtlenség, a gátlástalanság és a vétkes ostobaság, továbbá ahol a szegénység felülírja a megfontolt mérlegelést, ott a rendőr, az ügyész és a bíró sem tud hatékonyan fellépni a bűnnel szemben*”.⁸⁴ Egy volt rendőr is áldozatául esett az uzsorázásnak, nem beszélve arról, hogy vele szemben Kiskunhalason és Kecskeméten is nagy értékű csalás miatt folyt büntetőeljárás. Van, hogy tanúként, és van, hogy sértettként is megjelent számos uzsoraügyben.

⁸⁴ Kohout Zoltán: Kiskunhalasi uzsoraperek. Van rá igény. *magyarnarancs.hu*. 2012. 01.09. Elérhető az interneten: <http://magyarnarancs.hu/kismagyarorszag/alfoldi-uzsorahalo-igeny-ra-78201> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.30.)

6.1. A felek közötti függőségi viszony

A 2011. novemberi szigorítások értelmében az uzsora törvény már az egyszeri elkövetést is bünteti. Az ORFK Gazdaságvédelmi és Pénzhamisítás Elleni Osztályának vezetője, Szelei Pál szerint a legnagyobb probléma, hogy a sértettek visszavonják feljelentéseiket sok esetben annak ellenére is, hogy figyelmeztetik őket a hamistanúzás veszélyeire. Szelei Pál véleménye szerint: *„Nem egy bírósági perben és rendőrségi sajtótájékoztatón hangzott már el, hogy a magyar jogban olyan nincs, hogy valaki visszavonja a vallomását. Legfeljebb új vallomást tehet a terhelt, amelyben homlokegyenest az ellenkezőjét állítja az első vallomásának. Később a bíróság az eset összes körülményeire tekintettel dönti el, hogy melyiket fogadja el hitelesnek és igaznak. A feljelentés is egyfajta vallomás, sértetti tanúvallomás. Akkor az miért vonható vissza? De – a példánál maradva – ha Rozi néni úgymond vissza is vonja az első vallomását, a feljelentését, abból még nem következik, hogy a rendőrségnek ad acta⁸⁵ kell tennie az ügyet.”⁸⁶* Nem egyszer előfordult, hogy az uzsorások erőszakot alkalmaztak, és akár még „rabszolgaként” is tartották és dolgoztatták adósaikat. Szelei Pál szerint nagy akadályt jelent az uzsora ügyek felgöngyölítésében a sértett és uzsorás közötti egyfajta függőségi viszony, mivel a rászorult mélyszegénységben élőknek szüksége van a kölcsönre, hogy pénzhez jusson, és ezt csak az uzsorástól kapja meg. Ezért van az, hogy a sértettek az utolsó pillanatban is az elkövető mellé állhatnak. A beszámolók szerint a károsultak köre leginkább a mélyszegénységben élő alacsony iskolázottságú, jövedelmű vagy esetleg munkanélküli segélyből tengődő emberek. Az uzsorások a kölcsöneik során egyfajta fokozatosságot tartva lassan építik be az irreálisan magas kamatot a visszatörlesztésnél. A Népszabadság Online-on 2012 tavaszán megjelent hír szerint: *„Tavaly novemberben, még a törvénymódosítás előtt, 156 (összesen 750 sértettet érintő) uzsorás ügyben 194 gyanúsítottal szemben folyt rendőrségi eljárás. Jelenleg 164 uzsora-bűncselekmény ügyében nyomoznak, melyeknek 638 sértettje és 202 gyanúsítottja van. Az elmúlt öt hónapban 130 ügyből 30 fejeződött be vádemeléssel.”⁸⁷* Szelei Pál szerint a rendőrség jó úton jár ezeknek a bűncselekményeknek a

⁸⁵ (véglegesen) félre (tesz vmit); a hivatali nyelvben: irattárba helyezendő (utasítás ügyiraton) [kislexikon.hu](http://www.kislexikon.hu/ad_acta.html) Elérhető az interneten: http://www.kislexikon.hu/ad_acta.html (utoljára ellenőrizve: 2012.11.10.)

⁸⁶ Fekete Gy. Attila: Rozi néniből gyanúsított lehet. Uzsorás-hadművelet: 130 nyomozásból eddig csak 30 végződött vádemeléssel. nol.hu. 2012.03.27. Elérhető az interneten: http://nol.hu/belfold/uzsoras-hadmuelet_130_ugybol_30_vegzodott_vademelessel (utoljára ellenőrizve: 2012.10.18.)

⁸⁷ uo.

felszámolásában, tevékenységüket pedig még tovább fokozhatják az egyre hatékonyabb különféle módszertani útmutatók.⁸⁸

6.2. Hatékonyabb fellépés a jogszabály-módosításnak köszönhetően

Az ORFK Gazdaságvédelmi és Pénzhamisítás Elleni Osztályának vezetője, Szelei Pál 2012. márciusi nyilatkozatában elmondta, az uzsora törvény módosításának köszönhetően 130 bűncselekményből 30-ban emeltek vádat és még 164 büntetőeljárás volt akkor folyamatban. Hatszázharmincnyolc sértett és kettőszázkettyő gyanúsítottból kilencvenöt előzetes letartóztatásban volt elhelyezve. A jogszabály-módosítás következtében a hatóságok szigorúbban és hatékonyabban tudnak fellépni az elkövetőkkel szemben, mivel az uzsora törvény már az egyszeri elkövetést is bünteti. Az üzletszerűség és a bűnszervezetben való elkövetés minősítő körülménynek számít az elkövetés során, amiért akár ötévi szabadságvesztés is kiszabható. A felderítés során alkalmazható további eszköz a büntetés korlátlanul enyhíthetősége, amire akkor van lehetőség, ha az elkövető feladja magát és társait a hatóságoknak, amiért nem veszik figyelembe az ő büntetőjogi felelősségét az elbírálásnál. A legérzékenyebb térségek Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén és Hajdú-Bihar megyék. Szelei rendőr alezredes által felelevenített egyik esetben „...egy 75 éves nyugdíjas számolt be arról, hogy azt követően kértek kölcsön egy uzsorástól, hogy rokkantsági járulékból részesülő feleségével nem tudták kifizetni a fogyasztási zárasként kapott 30 ezer forintos villanyszámlájukat. Tízezer forintot kértek kölcsön, amiért az uzsorás a következő hónapban 15 ezer forintot kért, majd a tartozás végül 80 ezer forintra nőtt.” A rendőr alezredes egy másik példát is felelevenített: „...egy esetben a rendőrök egy épület mellékhelyiségében négy embert találtak. Róluk egy tanú elmondta, hogy a ház tulajdonosa dolgoztatta őket, mert 50-100 százalékos kamatra kaptak kölcsönt, de nem tudták azt visszafizetni.”⁸⁹ Szelei Pál elmondása szerint a károsultak mélyszegénységben élő, alacsony iskolázottsággal rendelkező emberek, akik rossz anyagi körülményeik miatt rá vannak szorulva ezekre a gyors kölcsönökre a mindennapi szükségleteik kielégítése érdekében. Ezért fordul elő gyakran, hogy a sértettek visszavonják feljelentéseiket és alkalomadtán még hitelezőik védelmére kelnek. Másrészt

⁸⁸ uo.

⁸⁹ MTI: Harminc uzsoraügyben emeltek vádat tavaly november óta. *Népszava Online*. 2012.03.28. Elérhető az interneten: <http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=534798#null> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.28.)

viszont az uzsorával foglalkozó emberek nem riadnak vissza az erőszak, zsarolás és más bűncselekmények elkövetésétől sem, hogy egyéni anyagi helyzetükön javíthassanak. A HVG hírei szerint 2007 és 2008 között Mohácson uzsorázó két férfinak az elsőfokú ítéletét a Pécsi Törvényszék hatályon kívül helyezte. Saághy Ferenc bíró az eljárási szabályok megsértése miatt a Pécsi Városi Bíróságot új eljárásra kötelezte. Sztojka Sándort a bíróság már korábban nem jogerősen nyolc év börtönbüntetésre és két millió forint pénzbüntetés megfizetésére kötelezte többrendbeli zsarolás és jogosulatlan pénzügyi tevékenységek miatt. Gobjovics Tamást kilenc év fegyházbüntetésre és másfélmillió forint pénzmellékbüntetésre ítélte a bíróság önbíráskodás miatt. Mindezek mellett elkobozták a két férfitől lefoglalt több millió forintnyi készpénzt is. A két férfi uzsorakölcsönöket folyósított a rászorultak részére kezdetben negyven-ötven százalékos kamatra, amit ha nem bírtak fizetni, akkor meg is duplázták. Nem riadtak vissza az adósok fenyegetésétől és bántalmazásától sem, volt, akit bűncselekmény elkövetésébe is hajszoltak, mint például egy vendéglátóhely kirablása, csak azért, hogy bírja törleszteni az adósságát. A bíróságon súlyosbító körülmény volt számukra, hogy többszörösen büntetett előéletűek voltak, viszont enyhítő körülmény is volt, mégpedig az, hogy kiskorú gyermekeik vannak és már évek óta előzetes letartóztatásban voltak elhelyezve.⁹⁰ A Népszabadság Online cikke is alátámasztja, hogy az elmúlt évekhez képest a nyomozati ügyek jócskán megszorodtak. Az MTI híre szerint az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottságának meghallgatásán Pintér Sándor belügyminiszter elmondta: *„uzsora-bűncselekmények miatt jelenleg 142 nyomozás van folyamatban, ezek között például 25 Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 20 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és 17 Hajdú-Bihar megyében. (...) 188 uzsorás ellen folyik eljárás, köztük 68-an előzetes letartóztatásban vannak. (...) 12 ügyet adtak át vádemelési javaslattal.”*⁹¹ A rendőrséget a belügyminiszter arra kötelezte, hogy havonta adjanak tájékoztatást az uzsora bűncselekményekről.

⁹⁰ MTI: Stornózták a mohácsi uzsorások ítéletét. *hvg.hu*. 2012.04.11. Elérhető az interneten: http://hvg.hu/itthon/bunugy/20120411_strono_mohacsi_uzsorasok (utoljára ellenőrizve: 2012.10.26.)

⁹¹ MTI: 120 rendőr vált méltatlanná az egyenruha viselésére. A belügyminiszter szerint szükség lenne türelmi zónákra. *Népszabadság Online*. 2012.05.22. Elérhető az interneten: http://nol.hu/belfold/120_rendor_valt_meltatlanna_az_egyenruha_viselesehez (utoljára ellenőrizve: 2012.10.18.)

6.3. Az uszora értelmezése

A történelemben számos alkalommal foglalkoztak már az uszorázás kérdésével. Több szerzőt is ihletett már meg a téma, mint például: Jeremy Bentham (1748-1832) angol jogtudóst, filozófust, „...akinek elvei, jogi művei mély hatást gyakorolnak a jogra és a jogtudományra. Az uszora védelmében címmel kifejtette a szabadkereskedelmi koncepciót, és ezzel "megkezdődött a modern világ".⁹² A Nemzetek gazdaságának szerzője, a skót származású Adam Smith (1723- 1790), a modern közgazdaságtudomány atyja is kifejtette művében anno, hogy az uszorázás megfékezése érdekében meg kell állapítania az államnak egy törvényben szabályozott kamathatárt. Hasonló volt Orbán Viktor javaslata is, amikor a THM felső határát harminc százalékban szerette volna megállapítani. Smith arra a megállapításra jutott, hogy az irreális kamatú kölcsönöket csak a tudatlanok és a tékozlók használják fel. Bentham Smith meglátására így reagált: „*régi elvem hogy a kamatnak, miként a vallásnak, a szerelemnek, s annyi más becses dolognak az életben, szabadnak kell lennie*".⁹³ Bentham szerint a törvényes kamatmaximum megállapítása nem jelent sem megoldást, sem akadályt ahhoz, hogy egyes emberek elszegényedjenek, vagy esetleg lesüllyedjenek. Létezni fognak mindig is olyan emberek, akik meggondolatlanul és felelőtlenül költik majd el pénzüket vagy esetleg egész vagyonukat. Bentham mondhatni előre látta a jövőt, és megállapította azt is, ha a kamatot maximalizálják, lesznek emberek, akik akkor sem lesznek képesek hitelhez jutni –hitelképtelenek-, így kimaradnak a „*pénzpiacból*”. Ha nem tudnak a pénzintézettől kölcsönt kapni, mert a kamatplafon miatt a bankok kevesebb ember számára, jóval megfontoltabban hiteleznek, akkor az amúgy is szegénységben élők sajnálatos módon az uszoráshoz fordulnak, fenntartva ezzel az uszorázás jelenségét.

6.4. Az uszorával kapcsolatos más bűncselekmények

Magyarországon az emberkereskedelemmel foglalkozó bűncsoportok igyekeznek teljes észrevétlenül tevékenykedni. Csak ritkán hallani róluk a médiában, többnyire egyedi eseteket. Azonban itt is, ahogy az uszoránál és a prostitúciónál, a legérintettebbek köre a mélyszegénységben élő rétegek. Egy kelet-magyarországi szegénynegyedben dolgozó

⁹² Álljon meg az uszoramenet (2.) 168 óra Online. 2012. 06.20. Elérhető az interneten: <http://www.168ora.hu/bluzone/alljon-meg-az-uszoramenet-2-97010.html> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.29.)

⁹³ uo.

szociális munkás így nyilatkozott: „Itt olyan hírek keringenek, hogy savat öntenek rájuk vagy megcsonkítják őket, ha beszélni mernek. Középkori kínzási módszereket alkalmaznak. Ami itt folyik, kicsit hasonlít a középkori boszorkányüldözésre”.⁹⁴ Az áldozatok gyakran megfélemlítésből és szégyenérzetből nem merik felvállalni személyazonosságukat, nem mernek kiállni a hatóságok elé elmondani sérelmeiket. Azonban Laborczy Dóra újságírónak sikerült egy Amszterdamban dolgozó prostituáltat név nélkül megszólaltatnia. Réka Amszterdamban él, egykori futtatója erőszakkal vitte ki oda. Hatéves kisfiának ekkor nővére lett gyámja. Amikor a lány szökni próbált, a férfi családját többször megfenyegette, rokonai bántalmazta, ezért a helyi bíróságon két hónap letöltendő börtönbüntetésre ítélték, de már rég szabadult, és folytatta addigi munkáját. A lány most önkéntes prostituált, ebből tartja fenn magát, valamint lakásra gyűjt, hogy külön költözhessen fiával. Rékától futtatója minden pénzét elvette, így most legalább a maga ura, haza is tud küldeni valamennyi pénzt. Most biztonságban érzi magát, megfelelő színvonalú lakhatási körülmények között él, orvosi ellátást is kap. Keresete nagyban függ az évszakoktól, nyáron több a turista, így több a pénz is. Elmondása szerint nem nagyon van mit félretennie, így, hogy küldi haza a pénz nagy részét, amit megkeres. Munkájáról így vall: „Én ezt a munkát nem szívesen csinálom. Nem akarom, hogy felismerjenek, ha hazaköltözöm, miután összeszedtem a pénzt.”⁹⁵ Szerinte több is összejönne, ha nem látszódná rajta kedvetlensége. „Sokan kérdezik, hogy minek vagyok itt, ha nem élvezem. Olyankor felidegesednek, és elmennek. De nem bántanak, ezek a nyugatiak rendesei. Magyarokkal nem kezdenék.”⁹⁶ A telepen élők megbélyegezve érzik magukat, mivel, ha valaki rájön, honnan is jöttek, nem látja szívesen őket. A prostitúcióban, mivel „rengeteg pénz van”, sajnos egyre nagyobb az érintettek köre, nagyrészt fiatalok. Gyakran előfordul, hogy hamis ígéretekkel elcsalják a lányokat külföldre, munkát és karriert ígérve nekik, és mire rádöbbennek, hogy mit akarnak tőlük, már késő. Ezután jön a fenyegetés és erőszak alkalmazása, hogy ne merjenek megszökni. A lányok általában a szegénytelepekről származnak, ahol több bűnszervezet is megtalálható. Sajnos a mélyszegénységben élő nők a legkiszolgáltatottabbak, mivel például az uzoratarozásokkal sújtott károsultaknak, ha nem tudják törleszteni az adósságukat, akkor más módon kell ezt megtenniük. Ennek egyik

⁹⁴ Laborczy Dóra: Uzora és prostitúció – helyszíni riport a telepek mélyéről. *elmondo.blog.hu*. 2012.07.05. Elérhető az interneten: http://elmondo.blog.hu/2012/07/05/uzora_es_prostitucio (utoljára ellenőrizve: 2012.10.25.)

⁹⁵ uo.

⁹⁶ uo.

eszköze a prostitúció. „Az egészet úgy adják el, hogy ha nem tudsz fizetni, dolgozd le másképp” –szólal meg egy szociális munkás a cikkben, majd hozzáteszi: „...ameddig a kölcsön fejében várta kinn a strici a gyereket, mi szöktettük ki a hátsó ajtón.” (...) Jobb esetben ennyit tudunk tenni a megelőzés érdekében. Itt egyelőre így működik a prevenció.”⁹⁷ Láthatjuk, hogy az uzsora bűncselekményhez nagyrészt társul még más bűncselekmény elkövetése is, amely ugyancsak a társadalom egyik legkiszolgáltatottabb rétegét érinti. Kovács Viktória, a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság szóvivője a Magyar Nemzetben megjelent hírben elmondta, hogy Pándon egy nőt és fiát vették őrizetbe uzsora bűncselekmények miatt. Az élelmiszerüzletükben az élelmiszereket irreálisan magas áron árusították, valamint kamatos kamatú hiteleket biztosítottak. A két gyanúsított feltehetőleg 2009 óta folytatott uzsora ügyleteket, melynek több rászoruló esett áldozatul. A hitelezők nem riadtak vissza a fenyegetőzésektől sem, ha pénzeik követeléséről volt szó. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság három ózdi uzsorás ellen kért vádemelést, akik uzsora bűncselekmények elkövetéséből éltek és nem riadtak vissza még az áldozataik ingatlanának kicsikarásától sem. Heves Megyében 2012 első felében három büntetőeljárás volt folyamatban. A Heves Megyei Rendőr-főkapitányság szóvivője, Lázár Levente kijelentette: „Tapasztalataink alapján az uzsora-bűncselekményhez szinte mindig zsarolás is társul.”⁹⁸ Azonban pozitívan értékelte a jogszabály-módosítást, melynek következtében a rendőrség hatékonyabban tud fellépni az elkövetőkkel szemben, éppen ezért az elkövetők száma is csökken. Az uzsora viszont nem csak Pest és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében van jelen, más vidéki településeken is virágzik. A Nemzeti Adó-és Vámhivatal szűrőjén fennakadt egy férfi, aki több milliós adóhiánnyal nem tudott elszámolni. A vizsgálatokból viszont kiderült, hogy szorult helyzetben lévő vállalkozásoknak biztosított uzsorakölcsönöket, melyből átlagon felüli életszínvonalát biztosította. A Hír TV riporterei több alkalommal is buktattak le uzsorásokat az Ormánságban. Történt egy alkalommal, hogy az egyik áldozat otthonában felvették az uzsora gyanánt átadni kívánt bankjegyek sorszámát, aztán elkísérték a sértettet az uzsoráshoz. Az átadott pénzt később megtalálták a tévé munkatársai az uzsorásnál.”⁹⁹

⁹⁷ uo.

⁹⁸ Magyar Nemzet: Folyamatos harc az uzsorások ellen. *mno.hu*. 2012.08.14. Elérhető az interneten: http://mno.hu/magyar_nemzet_belfoldi_hirei/folyamatos-harc-az-uzsorasok-ellen-1098886 (utoljára ellenőrizve: 2012.10.27.)

⁹⁹ uo.

6.5. Uzsora mint foglalkozás

Az Ózdi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztálya nagyszabású akciót hajtott végre, melyben a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőrkapitányság rendőrei is részt vettek. Az akció során Arlóban egy 22 éves férfit vettek őrizetbe, majd előzetes letartóztatásba, aki magát és családját uzsora bűncselekményből tartotta el. A férfi 3 éven át több családnak is hitelezett, majd 50% kamatos kamatot követelt rajtuk, amit ha nem teljesítettek, gyilkossággal és veréssel fenyegetett. *„Az egyik sértett 2009 szeptemberében kért kölcsön pár tízezer forintot 50 %-os kamatra. A következő hónapban így másfélszeres összeget kellett volna visszafizetnie, amit azonban nem tudott teljesíteni, mivel a család megélhetése veszélybe került volna. Ezt követően a gyanúsított részére minden hónapban majd' 30.000,- Ft-ot kellett fizetnie a sértettnek, mindaddig, amíg a teljes tőkét és a kamatot egy összegben ki nem tudja fizetni. A három év alatt az általa átadott összeg így meghaladta a 900.000,- Ft-ot. A szociális járadék –melyet a sértett kapott– csökkentése miatt az uzsorás által meghatározott fizetési kötelezettségnek már eleget tenni nem tudott, ekkor őt és a családját életveszélyesen megfenyegette.”*¹⁰⁰ Több károsult is megerősítette a férfi erőszakos fellépését és az irreális kamatok követelését. Az elkövető azon felül, hogy kimerítette az uzsora bűncselekmény törvényi tényállását, még egyéb bűncselekmények feltételeinek is megfelelt, például a zsarolás. Az elkövetés körülményeire és a bűncselekmény súlyára való tekintettel előzetes letartóztatásba helyezték a férfit, hogy ne tudja befolyásolni a büntetőeljárást, mivel feltehető volt szökése, a tanúk, sértettek befolyásolása és esetleg egyéb lehetséges bizonyítékok eltüntetése.

¹⁰⁰ Borsod Online: Egy tucat uzsorás akció Ózdon, több mint 30 uzsorás rács mögött. *boon. hu.* 2012.09.13. Elérhető az interneten: <http://www.boon.hu/egy-tucat-uzsoras-akcio-ozdon-tobb-mint-30-uzsoras-racs-mogott/2078068> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.29.)

7. Interjú

Interjúm alanya egy anonimitását kérő Borsod-Abaúj-Zemplén megyei térségből származó fiatal huszonegy éves roma származású lány, aki uzsoraügyben tájékozott. Szülei három éves korában elváltak, hárman vannak testvérek. Édesanyjuk-édesapjuk gondozására bízta őket. Mindig is szegénységben éltek, nem volt sem autójuk, sem saját lakásuk, albérletben éltek. Sanyarú körülmények között éltek, mivel elmondása szerint: „a ház falai repedezettek voltak és az ingatlan körülményei sem voltak megfelelőek”. Nem egyszer előfordult, hogy kislány korában ő maga ment el az uzsoráshoz. A főbérlőjüktől, akivel egyébként jóban voltak, kaptak egyszer egy bizonyos összegű kölcsönt ötven százalékos kamatra, amit körülbelül tíz-tizenkét évig tartott visszafizetni. A térségben sokan mások is hasonló helyzetben élnek, mivel nagy a munkanélküliség és a falu nyolcvan százaléka írástudatlan. A különböző szociális segélyek mellett az önkormányzat által kijelölt munkák jelenthetnek még megélhetési lehetőséget, ami munkában és bérezésben sem mondható jelentősnek. A megélhetési bűnözés jelensége és az uzsora bűncselekmény jelenléte szinte mindennapos a falu életében. A mélyszegénységben élő emberek sajnos gyakran élnek is ezekkel az uzsorakölcsönökkel, ami csak tovább súlyosbítja az anyagi helyzetüket. A faluban csak két-három ember él uzsorakölcsönökből, de ezek az emberek is dolgoznak, és csak mellékesben foglalkoznak kölcsönök adásával. Az uzsorások általában itt sem riadnak vissza az erőszak alkalmazásától - például mások családtagjainak bántalmazásától sem -. Pontosan tudják, kinek mikorra jön meg valamilyen pénze - például valamilyen szociális segély -, amiért vagy az uzsorás maga megy el érte, vagy más személyt küld érte. Az uzsorások úgymond „családi vállalkozásban” foglalkoznak ezeknek a bűncselekményeknek az elkövetésével és az is előfordul, hogy a rokonságon belül házasodnak. Így egymás segítségére vannak például az adósságok behajtásában és a kölcsönadási ügyletekben is, mivel ha az uzsorás nincs otthon, akár valamelyik családtagjától is kölcsön lehet kérni, amit ugyanúgy kezelnek, mintha magától az uzsorástól kérték volna. Előfordulnak olyan családok is, amelyek nem dolgoznak, hanem kizárólag az uzsorázásból tartják fenn magukat. A rendőrség sajnos tehetetlen az elkövetőkkel szemben, mivel a sértettek nem tesznek feljelentést az uzsorások ellen, mert mástól nem tudnának pénzhez jutni.

7.1. Interjú fogvatartottakkal

Az egyik büntetés-végrehajtási intézetben készíttettem interjút uzsora bűncselekményt elkövető fogvatartottakkal. Az elbeszélésekből kiderül, hogy az uzsorázással foglalkozók többsége 8 általános iskolát végzett, de az interjúalanyok között volt kertész, zenész is. A legmagasabb végzettséggel egy nő rendelkezett, aki érettségizett, kereskedő-boltvezető képesítést szerzett, és ECDL számítógép-kezelő, valamint vonalkódos pénztárgép-kezelő tanfolyamot végzett.

Az uzsorások gyakran nem az első párkapcsolatukban élnek, de ez nem függ össze az elkövetett bűncselekményekkel. Általában több gyereket nevelnek. Van, akinek sikerült házat vennie –véltetően uzsorázásból, de ezt így nem mondta ki senki-, ők nem tartják szegénynek magukat, de nem is élnek „nagy lábon”. Többen közülük közmunkásként is dolgoztak, volt aki östermelőként, és a gyesen kívül nem kapnak segítyt.

De az uzsorások „kasztyán” belül is tapasztalható különbség, van, aki a házában kívül tanyával rendelkezik, ahol állattartással foglalkozott és 2 autót tartott fent.

Az egyik nyilatkozó úgy került kapcsolatba az uzsorával, hogy egy kocsmában kölcsön kértek tőle, mert a társaságnak elfogyott a pénze. Ő pedig úgy gondolta, „hogy ha már használja a pénzem, legyen egy kis hasznom is...többet akartam visszakapni, mint amit odaadtam”. Így kezdődött és így is folytatódott, mert „ebből a körből már nehéz kiszállni, mert megszokja az ember, hogy jobban él.”

Van olyan fogvatartott, aki szerint irigyei juttatták börtönbe, mert jól ment neki és így személyes sérelmeiket torolták meg. Szerinte ok nélkül – tehát csupán feljelentés alapján – is börtönbe lehet kerülni, de „ha valóban meg is teszi az ember, akkor biztosan itt köt ki”. De ártatlannak vallotta magát az a személy is, aki egy házaladási ügyben lett érintett uzsorázással – szerinte ő egy csalás áldozata és maximum vesztegetéssel vádolható.

Szabadulásuk után kivétel nélkül mindnyájan dolgozni szeretnének, nem egyszer egy kis csendes faluban letelepedve; remélik, hogy lesz rá lehetőségük. Munkalehetőség híján sokan gazdálkodni szeretnének, de a beszélgetések során nem derült ki, hogy értenek-e hozzá.

Az egyik fogvatartott elmondása szerint házastársa kért kölcsön 30 ezer forintot, majd elköltözött. A kölcsönzők nem találták meg, ezért tőle kérték vissza a pénzt, 50 ezer forintot, amit meg is adott. Ezt követően mások is megjelentek, hogy kölcsönöztek a

házas társnak, de ők már semmit nem kaptak és az interjúalany még zaklatásért fel is jelentette őket, amit később visszavont.

Egy szó szerinti történet: *„Nagyon megszorultam...30 ezret kértem és kaptam. Egy hónap múlva kérték a pénzt kamattal, így 60 ezret kellett volna visszaadnom. Visszaadni nem tudtam. Hagytak egy darabig békén, és csak januárban jelentkeztek, de közben elvitték a bútorokat, meg vasakat a kölcsön fejében. Januárban már 270 ezret kértek, mondván, hogy azóta már kamatozott. Nem tudtam megadni. Ekkor azt kérték, hogy a nevemen levő ingatlant írassam rájuk, és amikor majd meg tudom adni a pénzt, visszairatják ajándékozás formájában. Ekkor megpróbáltam pénzt keríteni, de még aznap telefonáltak, hogy reggel menni kell az ügyvédhez, mert le van minden beszélve. Ekkor reggel, mikor megjelentek a házam előtt, telefonáltam a rendőrségre, hogy mire akarnak kényszeríteni. Jártam futni, de lefújtak gázspray-vel, ezért ijedtemben a szembesítésen úgy beszéltem, hogy nekik legyen jó. Elkövettem a jelenlegi bűncselekményem, a csalást, ebből kifizettem őket, 900 ezer forintot, majd megkaptam a büntetésem a tettemért. Azóta nem kerestek.”¹⁰¹* Az elbeszélő az uzsora áldozatának tartja magát.

Egy fogvatartott 1-2 ezer forint kölcsön adásával kezdte „pályafutását”, mert *„könyörögtek, hogy adjak, mert nincs itálra, meg cigire”*.¹⁰² Volt, hogy adott, volt, hogy nem. Nem ő kért vissza többet a kölcsönnél, hanem a kölcsönzők maguktól ígérték a kamatot. Úgy érzi, hogy a könyörgések miatt sodródott bele a pénzszerzésnek ebbe a formájába.

Természetesen több fogvatartott ártatlannak vallotta magát és a nyilatkozók is nyilván szépítettek a megtörtént eseményeken. De ezek az interjúk is segítenek abban, hogy árnyaltabb képet kapjunk az uzsorázás folyamatáról.

¹⁰¹ Fogvatartottal készített interjú során adott válasz.

¹⁰² Fogvatartottal készített interjú során adott válasz.

8. Statisztika

Hazánkban az Országos Kriminológiai Intézet foglalkozik többek között az uzsora bűncselekmények elkövetésének statisztikai célú feldolgozásával. Az általuk rendelkezésemre bocsátott adatokat az alábbi táblázatban mutatom be. A következő megállapításokat vélem helytállónak az adatok tanúsága alapján: Látható a 2009. március. 1-jén hatályba lépő az uzsora bűncselekményekkel kapcsolatos 2008. évi CXV. törvény következtében felderített bűncselekmények és elkövetők száma. 2009-ben még nem volt nagy hatásfokú a bűncselekmények felderítése, nyilvánvalóan a törvényi szabályozás életbe lépése után kellett néhány hónap a hatékony végrehajtás kivitelezésére. A 2011. november 1-én hatályba lépő 2011. évi CXXXIV. törvény –jogszabály módosítás– következtében pedig ezek a számok megsokszorozódtak, hatékonyabbá vált a bűnüldözés. A 2011-es törvénymódosítás például már az egyszeri elkövetést is bünteti. A rendőrség sokkal hatékonyabban tudott fellépni a jogszabály módosításnak és a különböző nyomozói csoportok felállításának köszönhetően.

330A.§ Uzsora bűncselekmények

ÉV	Bűncselekmények száma	Bűnelkövetők száma
2009	8	6
2010	113	19
2011	118	18

9. Összegzés

TDK dolgozatomban megírással motiváltam, hogy bemutassam, milyen fontos az elszegényedés elleni küzdelem és a társadalmi felzárkóztatás megvalósítása. A társadalom peremén élő emberek sorsa és életkörülményei nem csak a saját sorsukat határozza meg, hanem az egész társadalom helyzetére kihat, gazdasági, politikai tényezők is befolyásolják, és nem utolsósorban a bűnözésnek is kedvez. Fontosnak tartom az elszegényedés elleni küzdelemben az együttes fellépést nemcsak hazai, hanem nemzetközi szinten is, mivel ez egy nemzetközi, több országot érintő probléma. A nemzetközi előírások, gyakorlatok és tapasztalatok által mi is közelebb kerülhetünk a megoldáshoz, de legalább ennyire fontosak a monitorozó programok, melyeknek a segítségével nyomon lehet követni a folyamatokat, és ezáltal a megfelelő következtetéseket is le lehet vonni. Szerintem ez kellene, hogy legyen az alappillére az egész szociális segítségnyújtó hálózatnak. Nem csak az anyagi és egészségügyi támogatásra, hanem az oktatás minőségére helyezném a fő hangsúlyt, mivel ez által nagyobb esélyük lesz ezeknek az embereknek saját életüket a megfelelő irányba vezérelni, de legalább ennyire fontos még a munkahelyteremtő programok megvalósítása, hiszen a kereset a mai világban az emberek lételeme. A szociális segélyeknek véleményem szerint csak azt a célt kellene szolgálniuk, hogy az embereket az élet időszakos nehéz helyzetein átsegítsék. Például, ha valaki munkanélkülivé válik, és nem talál állást, vagy gyermekvállalás esetén, esetleg lakásvásárlás céljából. Azt, hogy vannak emberek, akik kereset hiányában különböző segélyekből élik mindennapjaikat, nem csak a saját, hanem az egész társadalom problémájának tartom. Az elszegényedett térségekben a bűnözés is jobban terjed, például a megélhetési bűnözés vagy az uzsora bűncselekmények. Az uzsorások a mélyszegénységben élő emberek rászorultságát használják ki, ami ugyancsak a szegénységből fakad. Véleményem szerint a szociális hálózatok fejlesztése és a meglévő vagy folyamatban lévő programok fejlesztése jelentené a megoldást. Úgy vélem, a szociális segélyeket heti rendszerességgel kellene folyósítani, és mindenképp nyomon kellene követni ezeknek az összegeknek a felhasználását, illetve korlátozni kellene alkalmazásukat. Ezt olyan boltok létrehozásával lehetne megvalósítani, ahol az emberek főként készpénz helyett ilyen jellegű szociális kártyákkal fizetnének. Erre utaló törekvések már ismeretesek.¹⁰³ Az anyagi juttatás mellett úgy vélem, jó kezdeményezés lenne az

¹⁰³ Monok település polgármestere, Szepessy Zsolt kezdeményezte a szociális kártya bevezetését 2009-ben.

élelmiszerjuttatások előtérbe helyezése, valamint használatuk támogatása. Hidegkonyhákkal, kifőzdékkel kötött megállapodás révén élelmiszereket, készételeket lehetne kiszállítani a rászorultaknak. Legfontosabb azonban e téren is az ok megszüntetése, nem csak a tünetek korrigálása. A munkahelyteremtést és az önkormányzatok általi foglalkoztatást tartom célszerűnek, mivel ha ezeknek az embereknek van keresete, akkor nem kellene segélyekből megélniük és az uzsorásokra sem lennének rákényszerülve, így nehezebben válnának áldozatokká. Természetesen érdemes megjegyezni, hogy vannak emberek, akik nem tudnak bánni a pénzzel, és ezért kerülnek ilyen kilátástalan helyzetbe, de mások sajnos sok esetben „önhibájukon kívül”. Azonban az okok kivizsgálásával talán ezekre a kérdésekre is választ lehetne találni különböző kutató, feltáró jellegű, valamint prevenciós tréningekkel. A bűncselekmények megakadályozása érdekében mindent meg kell tenni, hogy a mélyszegénységben élő emberek sanyarú helyzetét ne tudják kihasználni. Ezek a bűncselekmények ráadásul az egész társadalom kárára válnak, és nem csak az adott térségen belül maradnak. A különböző nemzetközi együttműködések elősegítésével és a jogszabályok létrehozásával vagy módosításával, mint például az uzsora bűncselekmény törvényi módosításával is igyekszik a kormány hatékonyan fellépni a társadalmat érintő kártékony hatások ellen. Az eredményesség azonban időkérdés is, mivel ezek a negatív hatások egy hosszan elhúzódó társadalmi probléma tünetei, de megfelelő tervezéssel, szervezéssel és természetesen anyagi támogatással ezen a téren is el lehet érni pozitívabb eredményeket. Az egész társadalom felelős magatartása és támogató hozzáállása kell ahhoz, hogy a negatív folyamatok visszaszoruljanak, és pozitív eredményeket érhessünk el az elszegényedés elleni küzdelemben a jövőben.

Bibliográfia

1. Álljon meg az uzsoramenet (2.) *168 óra Online*. 2012. 06.20. Elérhető az interneten: <http://www.168ora.hu/bluzone/alljon-meg-az-uzsoramenet-2-97010.html> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.29.)
2. Bernát Anikó (2010) Integráció a fejekben: a romák társadalmi integrációjának érzékelése és megítélése a lakosság körében. In: Kolosi Tamás-Tóth István György (szerk.): *Társadalmi Riport 2010*. Budapest. TÁRKI.
3. Borsod Online: Egy tucat uzsorás akció Ózdon, több mint 30 uzsorás rács mögött. *boon.hu*. 2012.09.13. Elérhető az interneten: <http://www.boon.hu/egy-tucat-uzsoras-akcio-ozdon-tobb-mint-30-uzsoras-racs-mogott/2078068> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.29.)
4. Csoba Judit: „Akarnak-e dolgozni a munkanélküliek?” A munkanélküliek munkavállalói képessége és hajlandósága. *Esély*. (2009) 5.
5. Európai romapolitika – egyedülálló lehetőség. Elérhető az interneten: <http://eu.kormany.hu/romapolitika> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.27.)
6. Fabók Bálint (2011) A "bűvös bűgócsiga" ellen hirdetett hajtóvadászatot a kormány. *Origo.hu*. 2011.09.15. Elérhető az interneten: <http://www.origo.hu/itthon/20110915-orban-viktor-orszagvedelmi-terve-uzsora-es-uzsorasbunozes.html> (utoljára ellenőrizve: 2012.11.03.)
7. Farkas Péter: Rosszabbodó szociális helyzet és kirekesztettség Magyarországon a válság időszakában. *Le Monde Diplomatique magyar kiadás*. Elérhető az interneten: <http://www.magyardiplo.hu/szegenyseg-konferencia-cikkek-hu/267-rosszabbodo-szocialis-helyzet-es-a-kirekesztettseg-magyarorszagon-a-valsag-idszakaban-> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.24.)

8. Fekete Gy. Attila: A rendőrség „tanul” nyomozni. Uzsorások - Majdnem minden napra jut egy elfogás, mégsem adják fel. *nol.hu*. 2011.10.28. Elérhető az interneten: <http://nol.hu/belfold/20111028-a-rendorseg-tanul-nyomozni> (utoljára ellenőrizve: 2012.11.02.)
9. Fekete Gy. Attila: Rozi néniből gyanúsított lehet. Uzsorás-hadművelet:130 nyomozásból eddig csak 30 végződött vádemeléssel. *nol.hu*. 2012.03.27. Elérhető az interneten: <http://nol.hu/belfold/uzsoras-hadmuvelet-130-ugybol-30-vegzodott-vademelessel> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.18.)
10. Ferge Zsuzsa: Az EU és a kirekesztés. *Esély*. (2002) 6.
11. Gábos András–Szivós Péter (2010) Jövedelmi szegénység és anyagi depriváció Magyarországon. In: Kolosi Tamás-Tóth István György (szerk.): *Társadalmi riport 2010*. Budapest. TÁRKI.
12. Gratzer Gábor: Gondolatok az uzsora-bűncselekményről. *Rendészeti Szemle*. (2009) 7-8.
13. Jogi Fórum: Jelenleg 54 büntetőeljárás van folyamatban uzsora miatt - Az ORFK értékelte az egy éve alkotott büntetőjogi kategóriát. 2010. 07.16. Elérhető az interneten: <http://www.jogiforum.hu/hirek/23470> (utoljára ellenőrizve: 2012.11.10.)
14. KIM Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárság (2011) Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégia –Mélyszegénység, Gyermekszegénység, Romák– (2011-2020) Budapest. 2011. november
15. Kohout Zoltán: Kiskunhalasi uzsoraperek. Van rá igény. *magyarnarancs.hu*. 2012. 01.09. Elérhető az interneten: <http://magyarnarancs.hu/kismagyarorszag/alfoldi-uzsorahalo-igeny-ra-78201> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.30.)

16. Laborczi Dóra: Uzsora és prostitúció – helyszíni riport a telepek mélyéről. *elmondo.blog.hu*. 2012.07.05. Elérhető az interneten: http://elmondo.blog.hu/2012/07/05/uzsora_es_prostitucio (utoljára ellenőrizve: 2012.10.25.)
17. Magyar Nemzet: Folyamatos harc az uzsorások ellen. *mno.hu*. 2012.08.14. Elérhető az interneten: http://mno.hu/magyar_nemzet_belfoldi_hirei/folyamatos-harc-az-uzsorások-ellen-1098886 (utoljára ellenőrizve: 2012.10.27.)
18. Magyar Online: 12 fős külön nyomozócsoport vizsgálja az uzsoraügyeket. *Mon.hu*. 2011.09.20. Elérhető az interneten: <http://www.mon.hu/12-fos-kulon-nyomozocsoport-vizsgalja-az-uzsoraugyeket/1795129> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.27.)
19. Makki-Marie Rose (2011): Az uzsora legjobb ellenszere a munka. A kormány hajtóvadászatot hirdetett a „kamatos pénz” ellen. *hetek.hu*. 2011.09.23. Elérhető az interneten: http://www.hetek.hu/belfold/201109/az_uzsora_legjobb_ellenszere_a_munka (utoljára ellenőrizve: 2012. 10.30.)
20. Miklósi Gábor: Uzsorások és adósaik: Az örvény törvénye. (2005) 8. Elérhető az interneten: [http://magyarnarancs.hu/belpol/uzsorások es adosaik az orveny torvenye-53415](http://magyarnarancs.hu/belpol/uzsorások_es_adosaik_az_orveny_torvenye-53415) (utoljára ellenőrizve: 2012. 10.15)
21. MTI: Egyetlen uzsorakölcsönért is börtön járhat. *Nol.hu*. Elérhető az interneten: http://nol.hu/belfold/egyetlen_uzsorakolcsonert_is_borton_jarhat (utoljára ellenőrizve: 2012.10.22.)
22. MTI: Harminc uzsoraügyben emeltek vádat tavaly november óta. *Népszava Online*. 2012.03.28. Elérhető az interneten: <http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=534798#null> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.28.)

23. MTI: Hatvanegy uzsorás van előzetesben. *index.hu*. 2011.10.3. Elérhető az interneten: http://index.hu/belfold/2011/10/03/hatvanegy_uzsoras_van_elozetesben/ (utoljára ellenőrizve: 2012.10.25.)
24. MTI: Megússzák hazánkban az uzsorások. 2012. *Figyelőnet*. Elérhető az interneten: http://fn.hir24.hu/gazdasag/2008/03/10/megusszak_hazankban_uzsorasok (utoljára ellenőrizve: 2012. 10.26.)
25. MTI: Stornózták a mohácsi uzsorások ítéletét. *hvg.hu*. 2012.04.11. Elérhető az interneten: http://hvg.hu/itthon.bunugy/20120411_strono_mohacsi_uzsorasok (utoljára ellenőrizve: 2012.10.26.)
26. MTI: Totális háborút indítana z uzsorások ellen Farkas Flórián. *hvg.hu*. 2011.09.27. Elérhető az interneten: http://hvg.hu/itthon/20110927_totalis_haboru_farkas_florian (utoljára ellenőrizve: 2012.10.22.)
27. MTI: 114 uzsora ellen folyik eljárás. Hóvihar. 2011.08.14. Elérhető az interneten: http://hovihar.blogter.hu/480949/uzsora_i (utoljára ellenőrizve: 2012.11.02.)
28. MTI: 120 rendőr vált méltatlanná az egyenruha viselésére. A belügyminiszter szerint szükség lenne türelmi zónákra. *Népszabadság Online*. 2012.05.22. Elérhető az interneten: http://nol.hu/belfold/120_rendor_valt_meltatlanna_az_egyenruha_viselesehez (utoljára ellenőrizve: 2012.10.18.)
29. Népszabadság Online: Segélyfizetésekor jártak beszédni a tartozásokat az ózdi uzsorások. 2011.05.05. Elérhető az interneten: http://nol.hu/mozaik/segelyfizeteskor_jartak_beszedni_a_tartozasokat_az_ozdi_uzsorasok (utoljára ellenőrizve: 2012.11.04.)
30. Országos Kriminológiai Intézet: statisztika az uzsora-bűncselekményekről

31. Uzsora. 2010. január 4. Elérhető az interneten: <http://www.econom.hu/uzsora/> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.22.)
32. Papp Emília: Uzsora- és thm-szabályozás. Plafontapogatók. *HVG.* (2007) 37.
33. Póczik Szilveszter (2004) Cigány és magyar férfi elítéltek a börtönben. In: Molnár Katalin (szerk.): *A rendvédelmi munka társadalmi beágyazottsága. Tudományos konferencia 2003. november 11-12.* Budapest. Rendőrtiszti Főiskola Társadalomtudományi Tanszék.
34. Szalai Júlia: A társadalmi kirekesztődés egyes kérdései az ezredforduló Magyarországon. Szegénység és kirekesztődés a rendszerváltás prizmáján. *Szociológiai Szemle.* (2002) 4.
35. Tarján G. Gábor: Romakérdés és intézmények (problémaértelmezés és problémakezelés). *Rendvédelmi Füzetek.* (2013.) 3.
36. Varró Szilvia: Uzsora Magyarországon – Fizetsz, amíg élsz. *Magyar Narancs.* (2008) 43. Elérhető az interneten: http://magyarnarancs.hu/belpol/uzsora_magyarorszagon_-_fizetsz_amig_elsz-69904 (utoljára ellenőrizve: 2012. 10.17.)
37. Vizi E. Szilveszter (szerk.) Magyar Nagylexikon, 18. k. Magyar Nagylexikon Kiadó, Bp. 2004.
38. Vorák Anita (Origo): "Mi lesz, ha nem lesz kitől kölcsönkérni?" - Beindult az uzsorások elleni offenzíva. *romnet.hu.* 2011.11.10. Elérhető az interneten: http://www.romnet.hu/hirek/2011/11/10/mi_lesz_ha_nem_lesz_kitol_kolcsont_ker_ni_-_beindult_az_uzsorasok_elleni_offenziva (utoljára ellenőrizve: 2012.10.21.)
39. 1978. évi IV. törvény (Hatályos: 2012.07.13 - 2012.12.31) Elérhető az interneten: http://jogszabalykereso.mhk.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=3352.604814&kif=uzsora*#xcel (utoljára ellenőrizve: 2012.10.27.)

40. 2008. évi CXV. törvény: egyes törvényeknek az uzsoratevékenységgel szembeni fellépést elősegítő módosításáról. Elérhető az interneten: <http://www.complex.hu/kzldat/t0800115.htm/t0800115.htm> (utoljára ellenőrizve: 2012.10.30.)
41. 2011. évi CXXXIV. törvény az uzsorával összefüggő egyes törvények módosításáról. Elérhető az interneten: http://jogszabalykereso.mhk.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=141064.570398 (utoljára ellenőrizve: 2012.11.07.)
42. 1430/2011. (XII. 13.) Korm. határozat (Hatályos: 2012.02.17 -) Elérhető az interneten: http://jogszabalykereso.mhk.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=142805.587230&kif=uzsora*#xcel (utoljára ellenőrizve: 2012.10.19.)